

Wymagania edukacyjne: Oblicza geografii 1 – zakres rozszerzony

Poziom wymagań						
Nr lekcji	Temat Lekcji	konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający	wykraczający
I. OBRAZ ZIEMI						
1.	Lekcja organizacyjna					
2.	Geografia jako nauka	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>geografia, środowisko geograficzne, epigeosfera</i> • wymienia cele badań geograficznych • wymienia źródła informacji geograficznej	Uczeń poprawnie: • określa przedmiot badań geografii oraz innych nauk o Ziemi • klasyfikuje nauki geograficzne • wymienia sfery Ziemi oraz określa ich wzajemne oddziaływanie • wymienia i klasyfikuje pośrednie i bezpośrednie źródła informacji geograficznej	Uczeń poprawnie: • wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych • odróżnia przedmiot badań geografii fizycznej i społeczno-ekonomicznej oraz ogólnej i regionalnej • podaje przykłady związków geografii z innymi naukami • wymienia sposoby pozyskiwania i przetwarzania informacji geograficznej	Uczeń poprawnie: • podaje przykłady praktycznego zastosowania wiedzy geograficznej • ocenia wiarygodność i przydatność źródeł wiedzy geograficznej	Uczeń poprawnie: • omawia rolę systemu informacji geograficznej (GIS) w gromadzeniu, przetwarzaniu i analizowaniu danych
3.	Kształt i rozmiary Ziemi	• przedstawia poglądy na kształt Ziemi w starożytnej Grecji i Babilonii • podaje ważniejsze wymiary Ziemi • posługuje się definicjami szerokości geograficznej i długości geograficznej	• wymienia dowody na kulistość Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminu <i>elipsoida obrotowa</i> • wyjaśnia różnicę między długością promienia równikowego a długością promienia biegunowego • odczytuje współrzędne geograficzne wybranych punktów	• opisuje dawne i współczesne metody pomiarowe stosowane do określania wymiarów Ziemi • odróżnia elipsoidę od geoidy • oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową obiektów w stopniach i kilometrach	• oblicza obwód Ziemi metodą Eratostenesa • wymienia przykłady zastosowań współrzędnych geograficznych praktyce	• wyjaśnia i opisuje metody pomiarów geodezyjnych
4.	Mapa jako obraz Ziemi	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kartografia, mapa, skala mapy</i> • wymienia rodzaje skal	• podaje różnice między mapą a planem • wymienia funkcje mapy • klasyfikuje mapy ze względu na różne kryteria • przelicza skalę liczbową na mianowaną • oblicza odległość rzeczywistą na podstawie skali mapy	• wyjaśnia zasady generalizacji mapy • rozpoznaje poszczególne rodzaje map • porównuje i szereguje różne rodzaje skal • oblicza skalę mapy, znając wymiary obiektów geograficznych na mapie i w rzeczywistości	• posługuje się skalą polową do obliczania powierzchni • wymienia przykłady zastosowania map o różnej treści, szczegółowości i skali • analizuje mapy w różnej skali pod kątem stopnia generalizacji	• wykorzystuje skalę do rozwiązywania zadań matematyczno-geograficznych • kreśli plan najbliższej okolicy

5.	Odwzorowania kartograficzne	• wyjaśnia różnicę między siatką geograficzną a kartograficzną • wymienia rodzaje odwzorowań klasycznych	• wymienia zalety i wady globusa z punktu widzenia jego zastosowania • wymienia na podstawie mapy i schematów rodzaje siatek kartograficznych • wymienia rodzaje zniekształceń	• opisuje różne rodzaje siatek kartograficznych i zna kryteria ich podziału • rozpoznaje najczęściej stosowane siatki kartograficzne na podstawie układu równoleżników i południków • wymienia różne typy rzutów kartograficznych	• wymienia zastosowanie poszczególnych siatek kartograficznych w praktyce • wyjaśnia sposób tworzenia różnych odwzorowań kartograficznych • wyjaśnia, dlaczego na siatkach kartograficznych występują zniekształcenia	• wyjaśnia, w jakim celu stosuje się różne odwzorowania kartograficzne
6.	Przedstawianie zjawisk na mapach	• wymienia metody przedstawienia rzeźby terenu na mapach • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>poziomica</i>, <i>izolinia</i>, <i>sygnatura</i> • dokonuje podziału metod prezentacji zjawisk na mapach na jakościowe i ilościowe	• opisuje ilościowe i jakościowe metody prezentacji zjawisk na mapach • wyszukuje w atlasie przykłady różnych graficznych metod prezentacji zjawisk geograficznych na mapach	• podaje przykłady zastosowania ilościowych i jakościowych metod prezentacji na mapach • dobiera właściwą metodę do zaprezentowania zjawiska na mapie • wyjaśnia różnicę między kartogramem a kartodiagramem	• porównuje ilościowe i jakościowe metody prezentacji zjawisk na mapach • wyjaśnia, na czym polega metoda interpolacji połowej	• wykonuje prostą interpolację • podaje przykłady praktycznego zastosowania cyfrowej metody prezentacji zjawisk GIS
7.	Inne sposoby prezentacji danych o przestrzeni geograficznej	• wymienia sposoby prezentacji geograficznej • odczytuje informacje ze szkicu terenu • wymienia różnice między wykresem a diagramem	• wymienia rodzaje diagramów słupkowych • odczytuje dane statystyczne z wykresów słupkowych, liniowych oraz diagramów kołowych • odczytuje dane z tabel statystycznych	• wyjaśnia specyfikę diagramu złożonego • interpretuje zjawiska geograficzne przedstawione na wykresach i diagramach • podaje przykłady wykorzystania diagramów strukturalnych	• dobiera typ wykresu do prezentacji elementów środowiska przyrodniczego i pozaprzyrodniczego • formułuje prawidłowości dotyczące różnych zjawisk i procesów na podstawie danych z tabeli statystycznej • analizuje dane statystyczne przedstawione w tabelach, na wykresach i diagramach	• przedstawia dane liczbowe za pomocą różnych rodzajów wykresów i diagramów
8.	Interpretacja mapy samochodowej	• wymienia cechy mapy samochodowej • czyta legendę mapy samochodowej	• posługuje się kierunkami na mapie samochodowej • posługuje się numerami dróg na mapie samochodowej • oblicza czas przejazdu między wybranymi obiektami na podstawie mapy samochodowej	• wyznacza i opisuje trasę przejazdu między wybranymi miejscowościami na podstawie mapy samochodowej • oblicza odległość wzdłuż dróg na podstawie kilometrażu	• omawia sposób funkcjonowania systemu nawigacji satelitarnej GPS • odczytuje i interpretuje informacje o infrastrukturze drogowej	• odczytuje i interpretuje treść mapy samochodowej

9.	Odczytywanie treści mapy turystyczno-topograficznej	- potrafi wyznaczyć kierunki na mapie topograficznej - wymienia cechy mapy topograficznej - czyta legendę mapy topograficznej	- posługuje się numerami dróg na mapie topograficznej - rozpoznaje na mapie topograficznej obiekty na podstawie legendy i opisu - odczytuje rzeźbę terenu na podstawie mapy topograficznej - oblicza wysokość względną - odczytuje wysokość bezwzględną	- oblicza odległość na podstawie skali mapy - kreśli profil hipsometryczny - oblicza średnie nachylenie terenu	- charakteryzuje układ sieci hydrograficznej na podstawie mapy - wykorzystuje w praktyce znajomość metod prezentacji informacji geograficznej - oblicza powierzchnię na podstawie skali mapy topograficznej	- przygotowuje projekt zagospodarowania obszaru - podaje przykłady wykorzystania mapy topograficznej
10.	Interpretacja treści i wykorzystanie map turystyczno-topograficznych	- wymienia informacje prezentowane na mapach turystycznych - wymienia cechy mapy turystycznej - czyta legendę mapy turystycznej	- przedstawia różnice pomiędzy mapą topograficzną a turystyczną - wyjaśnia, że mapa turystyczna jest ważnym źródłem wiedzy o danym regionie - odczytuje rzeźbę terenu na podstawie mapy turystycznej	- oblicza odległość na podstawie skali mapy - oblicza czas pieszej wędrowki między wybranymi obiektami na podstawie mapy turystyczno-topograficznej	- potrafi orientować mapę w terenie - wykorzystuje system nawigacji satelitarnej GPS do określania położenia - ocenia trudność szlaków turystycznych, uwzględniając rzeźbę powierzchni	- planuje trasę wycieczki na podstawie mapy turystycznej - wyciąga wnioski na podstawie analizy treści mapy turystycznej

11./12. Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału *Obraz Ziemi*

II. ZIEMIA WE WSZECHŚWIECIE

13.	Wszechświat	Uczeń poprawnie: - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wszechświat, kosmos, galaktyka, ciało niebieskie, gwiazda, planeta</i> - wymienia jednostki odległości: <i>jednostkę astronomiczną, rok świetlny, parsek</i> - omawia założenia teorii geocentrycznej i heliocentrycznej	Uczeń poprawnie: - przedstawia teorie powstania wszechświata - porównuje odległości we wszechświecie - wymienia typy galaktyk we wszechświecie	Uczeń poprawnie: - opisuje na podstawie schematu położenie Ziemi we wszechświecie - opisuje budowę Drogi Mlecznej - wyjaśnia etapy ewolucji gwiazd	Uczeń poprawnie: opisuje cechy budowy wszechświata oraz określa położenie różnych ciał niebieskich we wszechświecie	Uczeń poprawnie: określa wpływ badań kosmosu na kształtowanie się poglądów dotyczących Ziemi i innych ciał niebieskich
14.	Układ Słoneczny	- wymienia ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny - podaje różnice między planetą a gwiazdą - wymienia planety wg kolejności w Układzie Słonecznym - wymienia nazwy planet grupy ziemskiej i planet olbrzymów	- opisuje budowę Układu Słonecznego - charakteryzuje ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny - porównuje planety grupy ziemskiej z planetami olbrzymami - charakteryzuje mniejsze ciała niebieskie Układu Słonecznego	- porównuje na podstawie danych cechy planet Układu Słonecznego - wskazuje zależność między oddaleniem planet od Słońca a ich prędkością na orbicie - opisuje cechy Ziemi na tle innych planet Układu Słonecznego	- prezentuje współczesne poglądy na rozwój Układu Słonecznego - opisuje etapy powstawania Ziemi	formułuje zależności zachodzące między Słońcem a planetami Układu Słonecznego

15.	Ruch obiegowy Ziemi	- wymienia podstawowe cechy ruchu obiegowego Ziemi - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekliptyka, peryhelium, aphelium, górowanie Słońca</i>	- omawia na podstawie schematu układ horyzontalny - omawia na podstawie schematu obieg Ziemi dookoła Słońca - podaje czas obiegu Ziemi wokół Słońca - wymienia różnice między rokiem przestępnym a zwykłym - podaje, w jakich dniach Słońce góruje w zenicie na równiku, zwrotniku Raka i zwrotniku Koziorożca	- opisuje na podstawie schematu zróżnicowanie oświetlenia Ziemi w różnych porach roku - wyjaśnia przyczyny występowania dnia polarnego i nocy polarnej - podaje czas trwania dnia i nocy na różnych szerokościach geograficznych w dniach równonocny i przesileń - omawia na podstawie schematu zaćmienie Słońca i zaćmienie Księżyca	- wymienia przyczyny występowania pór roku na Ziemi - wskazuje konsekwencje ruchu obiegowego Ziemi - wyjaśnia przyczynę zaćmienia Słońca i zaćmienia Księżyca	- wykazuje zależność między widomym ruchem Słońca na tle gwiazdozbiorów a ruchem obiegowym Ziemi - opisuje zjawisko precesji osi Ziemi
16.	Strefy oświetlenia Ziemi	- wymienia nazwy astronomicznych pór roku na półkuli północnej i południowej oraz dni, w których się rozpoczynają - wymienia granice stref oświetlenia Ziemi	- wymienia strefy oświetlenia Ziemi i wskazuje na mapie - wyjaśnia kryteria wydzielenia stref oświetlenia Ziemi - wymienia konsekwencje przyrodnicze występowania stref oświetlenia Ziemi	- opisuje różnice między astronomicznymi, kalendarzowymi i klimatycznymi porami roku - wykazuje zależność między ilością energii docierającej do powierzchni Ziemi a wysokością Słońca nad horyzontem - porównuje pozorną wędrówkę Słońca nad widnokregiem w ciągu doby w różnych porach roku - oblicza wysokość górowania Słońca nad widnokregiem w różnych szerokościach geograficznych	oblicza szerokość geograficzną dowolnego punktu na powierzchni Ziemi na podstawie wysokości górowania Słońca w dniach równonocny i przesileń	opisuje przykłady wpływu zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku na życie i działalność człowieka
17.	Ruch obrotowy Ziemi	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch obrotowy, doba</i> - podaje kierunek i czas obrotu Ziemi wokół własnej osi	- przedstawia cechy ruchu obrotowego Ziemi - omawia różnicę między dobą gwiazdową a dobą słoneczną - rozdziela prędkość kątową i liniową - objaśnia zjawisko wschodu i zachodu Słońca	- wymienia konsekwencje ruchu obrotowego Ziemi - wymienia dowody ruchu obrotowego	- opisuje działanie siły odśrodkowej i siły Coriolisa - wyjaśnia zjawisko faz Księżyca	wskazuje skutki występowania siły Coriolisa dla środowiska przyrodniczego
18.	Rachuba czasu na Ziemi – czas słoneczny	- wyjaśnia znaczenie terminu <i>czas słoneczny</i> - omawia dawny i współczesny podział jednostek czasu	- wyjaśnia przyczyny zróżnicowania czasu na Ziemi - oblicza czas słoneczny	- wyjaśnia zależność czasu słonecznego od długości geograficznej - oblicza długość geograficzną danego miejsca na podstawie czasu słonecznego	wyjaśnia zależność pomiędzy kierunkiem obrotu Ziemi w ruchu dookoła własnej osi a zmianą czasu	opisuje przykłady wpływu różnic czasu słonecznego na życie i działalność człowieka

19.	Czas strefowy i urzędowy	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>czas uniwersalny, czas strefowy, czas urzędowy</i> • wskazuje na mapie międzynarodową linię zmiany daty	• omawia czas strefowy • określa znaczenie czasu uniwersalnego (UTC) • podaje nazwy europejskich stref czasu • wymienia różnicę między kalendarzem juliańskim a gregoriańskim	• określa czas lokalny za pomocą mapy stref czasowych • wyjaśnia przyczyny wprowadzenia stref czasowych i czasu urzędowego na Ziemi oraz granicy zmiany daty • posługuje się mapą stref czasowych do określenia różnicy czasu strefowego	• przelicza czas słoneczny na czas uniwersalny i strefowy • wyjaśnia różnicę między czasem letnim a zimowym • wyjaśnia skutki wprowadzenia czasu strefowego i urzędowego na Ziemi	• opisuje przykłady wpływu różnic czasu strefowego na życie i działalność człowieka
20./21.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Ziemia we wszechświecie</i>					
III. ATMOSFERA						
22.	Skład i budowa atmosfery	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>atmosfera, aerozole atmosferyczne, magnetosfera</i> • określa skład chemiczny atmosfery • odróżnia składniki stałe od składników zmiennych atmosfery • wymienia nazwy poszczególnych warstw atmosfery	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia pochodzenie aerozoli atmosferycznych • podaje najważniejsze cechy poszczególnych warstw atmosfery	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia pochodzenie atmosfery Ziemi • porównuje cechy poszczególnych warstw atmosfery • omawia zmiany temperatury powietrza w profilu pionowym atmosfery • omawia cechy pola magnetycznego Ziemi	Uczeń poprawnie: • ocenia ochronne znaczenie atmosfery dla życia na Ziemi • wyjaśnia znaczenie magnetosfery • wyjaśnia przyczyny powstawania zorzy polarnej	Uczeń poprawnie: • opisuje i podaje przykłady oddziaływania promieniowania kosmicznego na środowisko geograficzne Ziemi
23.	Obieg ciepła	• wymienia rodzaje promieniowania • wymienia źródła ciepła na Ziemi	• wyjaśnia znaczenie promieniowania całkowitego • omawia bilans promieniowania na podstawie schematu • wymienia i wskazuje na mapie obszary o dodatnim i ujemnym saldzie bilansu promieniowania • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>albedo, turbulencja, konwekcja, radiacja, adwekcja</i>	• wymienia sposoby wymiany ciepła w atmosferze • wykazuje zależność między ilością energii docierającej do powierzchni Ziemi a wysokością Słońca nad horyzontem	• omawia bilans promieniowania Ziemi • omawia wpływ zachmurzenia na temperaturę powietrza • omawia zmiany wartości ciśnienia i zawartości ozonu w profilu pionowym atmosfery	• wyjaśnia, w jaki sposób aerozole znajdujące się w atmosferze wpływają na wielkość promieniowania bezpośredniego i rozproszonego
24.	Czynniki kształtujące rozkład temperatury	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>temperatura powietrza, izoterma</i> • wymienia rodzaje skal, w których dokonuje się pomiarów temperatury powietrza • porównuje temperaturę powietrza w różnych skalach • wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury	• opisuje na podstawie wykresów i map zróżnicowanie temperatury powietrza w troposferze • opisuje czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza • oblicza średnią dobową temperaturę powietrza	• porównuje rozkład temperatury powietrza w poszczególnych porach roku na półkuli północnej i południowej • wyjaśnia wpływ rzeźby terenu na nasłonecznienie i temperaturę powietrza • charakteryzuje na podstawie mapy roczne amplitudy temperatury powietrza na Ziemi	• wykazuje związek między strefami termicznymi a strefami oświetlenia Ziemi • wskazuje na podstawie mapy przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury powietrza na Ziemi • oblicza temperaturę powietrza na różnych wysokościach na podstawie gradientu termicznego	• wyjaśnia zjawisko inwersji termicznej • opisuje przykłady wpływu temperatury powietrza na życie i działalność człowieka

		powietrza		• oblicza średnią roczną i roczną amplitudę temperatury powietrza • wykazuje przyczyny zróżnicowania średniej rocznej temperatury powietrza na Ziemi		
25.	Ruchy powietrza atmosferycznego	• wymienia jednostki ciśnienia atmosferycznego i przyrządy do jego pomiaru • wyróżnia podstawowe układy baryczne • odczytuje z mapy izobar wartość ciśnienia atmosferycznego	• wyjaśnia na podstawie schematu przyczyny powstawania ośrodków barycznych • wskazuje strefy podwyższonego i obniżonego ciśnienia na kuli ziemskiej	• wykazuje zależność ciśnienia atmosferycznego od temperatury powietrza • omawia krążenie powietrza w ośrodkach barycznych na półkuli północnej i południowej	• omawia przyczyny ruchu powietrza atmosferycznego • omawia na podstawie mapy rozmieszczenie stałych oraz sezonowych wyżów i niżów atmosferycznych na Ziemi	• dostrzega znaczenie ruchu powietrza atmosferycznego dla działalności gospodarczej człowieka
26.	Globalna cyrkulacja atmosfery. Pasaty i monsuny	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pasat</i>, <i>antypasat</i>, <i>monsun</i> • wymienia obszary występowania pasatów i monsunów oraz wskazuje je na mapie	• wyjaśnia rozmieszczenie stałych ośrodków ciśnienia • omawia na podstawie schematu cyrkulację powietrza w strefie międzyzwrotnikowej • wyjaśnia mechanizm powstawania pasatów • wyjaśnia mechanizm powstawania monsunów	• opisuje cyrkulację powietrza w strefie międzyzwrotnikowej, umiarkowanej i okołobiegunowej • wymienia cechy pasatów • podaje przyczyny cykliczności zmian cyrkulacji monsunowej	• wyjaśnia na podstawie schematu globalną cyrkulację powietrza w troposferze • wymienia nazwy komórek cyrkulacyjnych, w których obrębie odbywa się ruch mas powietrza • wyjaśnia mechanizm powstawania pasatów jako skutek cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej	• wyjaśnia na przykładach znaczenie pasatów i monsunów dla przebiegu pogody i działalności gospodarczej człowieka
27.	Rodzaje wiatrów lokalnych	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>bryza</i>, <i>fen</i>, <i>wiatr górski</i>, <i>dolinny</i>, <i>bora</i> • wymienia wiatry lokalne	• wyjaśnia mechanizm powstawania bryzy • wskazuje na mapie obszary występowania wiatrów lokalnych	• wymienia cechy wiatrów lokalnych • wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru fenowego, górskiego, dolinnego i bory • podaje lokalne nazwy wiatru fenowego	• wyjaśnia genezę wiatrów lokalnych: bryzy, fenu, bory, wiatru górskiego i dolinnego	• wyjaśnia wpływ wiatrów lokalnych na środowisko geograficzne
28.	Wilgotność powietrza i opady atmosferyczne	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wilgotność względna</i>, <i>wilgotność bezwzględna</i> • wymienia rodzaje opadów i osadów atmosferycznych • odczytuje z mapy roczne sumy opadów atmosferycznych	• przedstawia miary wilgotności powietrza • opisuje proces kondensacji pary wodnej • wyjaśnia proces resublimacji • opisuje typy genetyczne opadów atmosferycznych • wymienia obszary o najmniejszych i największych rocznych sumach opadów i wskazuje je na mapie	• wyjaśnia mechanizm powstawania chmur oraz opadów i osadów atmosferycznych • wyjaśnia różnicę między mgłą radiacyjną a mgłą adwekcyjną • rozróżnia typy genetyczne chmur • wyjaśnia przyczyny nierównomiernego rozkładu opadów atmosferycznych na Ziemi	• wyjaśnia etapy powstawania opadu atmosferycznego • podaje i omawia różnice między poszczególnymi typami genetycznymi opadów	• wyjaśnia powstawanie cienia opadowego i podaje przykłady jego występowania

29.	Masy powietrza i fronty atmosferyczne	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>masy powietrza, front atmosferyczny, front zokludowany, strefa frontalna</i> • wymienia rodzaje mas powietrza i rodzaje frontów atmosferycznych	• wymienia kryteria podziału i podaje cechy mas powietrza • omawia rozmieszczenie mas powietrza i frontów atmosferycznych na kuli ziemskiej oraz wskazuje je na mapie • odróżnia na podstawie schematu front chłodny od ciepłego	• analizuje przebieg zjawisk atmosferycznych w strefie frontu ciepłego i zimnego • opisuje zjawisko okluzji	• przewiduje skutki przemieszczania się różnych frontów atmosferycznych	• przewiduje nadejście frontu atmosferycznego na podstawie obserwacji zjawisk meteorologicznych
30.	Prognozowanie pogody	• wymienia elementy meteorologiczne pogody	• wymienia metody badań meteorologicznych • odczytuje informacje z mapy synoptycznej	• uzasadnia konieczność prognozowania pogody • dostrzega potrzebę dokonywania pomiarów i obserwacji elementów meteorologicznych z wykorzystaniem nowoczesnych technik do prognozowania pogody • wyjaśnia przyczyny regionalnego zróżnicowania zjawisk pogodowych na Ziemi	• przewiduje pogodę na podstawie danych synoptycznych • przygotowuje krótkoterminową prognozę pogody na podstawie mapy synoptycznej oraz obserwacji i pomiarów meteorologicznych	• wykazuje na przykładach wpływ pogody na życie i działalność gospodarczą człowieka
31./32.	Klimaty kuli ziemskiej	• odróżnia klimat od pogody • wymienia składniki klimatu • wymienia czynniki klimatotwórcze • wymienia strefy klimatyczne	• charakteryzuje czynniki klimatyczne • wskazuje na mapie główne strefy klimatyczne świata • odczytuje z klimatogramów wartość temperatury powietrza i opadów • wykazuje różnice między klimatem morskim a klimatem kontynentalnym	• analizuje wpływ czynników na procesy klimatotwórcze • rozpoznaje typ klimatu na podstawie jego opisu • wyjaśnia strefowość klimatyczną na Ziemi • wyróżnia klimaty astrefowe i podaje ich przykłady • opisuje cechy klimatów lokalnych (miejska wyspa ciepła)	• opisuje typy klimatów na podstawie klimatogramów i mapy klimatycznej • uzasadnia zasięg występowania stref klimatycznych i typów klimatu na Ziemi • opisuje piętrowość klimatyczną w górach	• porównuje klimatogramy charakterystyczne dla różnych typów klimatu • wykazuje związek między działalnością człowieka a klimatem lokalnym (miejscowym)
33.	Zmiany atmosfery i klimatu	• wymienia efekty zmian zachodzących w atmosferze • wymienia nazwy gazów przyczyniających się do powstawania efektu cieplarnianego	• omawia na podstawie schematu mechanizm efektu cieplarnianego • analizuje na podstawie wykresu zmiany średniej rocznej temperatury powietrza na świecie • wyjaśnia znaczenie gazów cieplarnianych	• wyjaśnia przyczyny zmian klimatu na Ziemi • wymienia skutki powstawania dziury ozonowej	• wyjaśnia znaczenie ozonosfery dla życia ludzi na Ziemi • opisuje skutki globalnych zmian klimatu	• proponuje działania ograniczające wpływ człowieka na zmiany atmosfery i klimatu

34.	Ekstremalne zjawiska atmosferyczne i ich skutki	- wymienia niebezpieczne zjawiska meteorologiczne - wskazuje na mapie obszary występowania ekstremalnych zjawisk atmosferycznych	- klasyfikuje na podstawie tabeli tornada ze względu na poziom ich intensywności - podaje przyczyny występowania susz - wymienia obszary zagrożone pustynnieniem	- wyjaśnia przyczyny powstawania ekstremalnych zjawisk i anomalii pogodowych na Ziemi - omawia budowę cyklonu tropikalnego - wymienia lokalne nazwy cyklonów tropikalnych	- podaje przykłady skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych - podaje skutki występowania susz	podaje działania podejmowane przez człowieka w celu zmniejszenia ekstremalnych zjawisk i anomalii pogodowych
35./36.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Atmosfera</i>					
IV. HYDROSFERA						
37.	Cykl hydrologiczny	Uczeń poprawnie: - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>hydrosfera, mały obieg wody, duży obieg wody, retencja</i> - analizuje dane liczbowe dotyczące zasobów wodnych kuli ziemskiej - wymienia składniki bilansu wodnego	Uczeń poprawnie: - analizuje zasoby wodne w przyrodzie na podstawie wykresu - wymienia elementy składowe cyklu hydrologicznego - omawia fizyczne i chemiczne właściwości wody - opisuje na podstawie mapy regionalne zróżnicowanie bilansu wodnego	Uczeń poprawnie: - omawia teorię powstania hydrosfery - wyjaśnia wpływ energii słonecznej i siły ciężkości na obieg wody w przyrodzie - analizuje schemat cyklu hydrologicznego	Uczeń poprawnie: - omawia cechy cyklu hydrologicznego w różnych warunkach klimatycznych - omawia rolę retencji w cyklu hydrologicznym - przedstawia bilans wodny i jego zróżnicowanie w poszczególnych strefach klimatycznych	Uczeń poprawnie: - analizuje przyczyny zróżnicowania elementów bilansu wodnego w poszczególnych strefach klimatycznych - wykazuje znaczenie wody dla funkcjonowania systemu przyrodniczego Ziemi
38.	Oceany i morza	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>morze, zlewisko mórz, zatoka, cieśnina</i> - wymienia zasoby wodne wszechoceanu - przedstawia podział wszechoceanu na mapie świata	- wymienia typy mórz i wskazuje ich przykłady na mapie - opisuje na podstawie schematu skład chemiczny wody morskiej - omawia na podstawie mapy zasolenie powierzchniowej warstwy wód oceanicznych	- wyjaśnia przyczyny zróżnicowania zasolenia wody morskiej - opisuje zróżnicowanie termiki przypowierzchniowych wód oceanicznych	- porównuje pionowy rozkład temperatury i zasolenia wybranych mórz - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania gęstości wody morskiej	- uzasadnia konieczność ochrony wód morskich - ocenia wpływ człowieka na ekosystemy mórz i oceanów
39.	Dynamika oceanów – prądy morskie, falowanie	- wymienia rodzaje ruchów wody morskiej - wymienia rodzaje prądów morskich i podaje ich przykłady - wskazuje na mapie obszary występowania tsunami	- wymienia źródła energii powodujące ruch wód morskich - wyjaśnia przyczyny powstawania prądów morskich - opisuje na podstawie mapy rozkład prądów morskich na świecie - omawia przyczyny falowania wód morskich	- objaśnia wpływ prądów morskich na warunki klimatyczne - objaśnia mechanizm powstawania falowania wiatrowego	- objaśnia mechanizm powstawania i układu powierzchniowych prądów morskich - omawia mechanizm powstania i skutki tsunami - podaje przykłady niszczącej działalności fal morskich – sztormowych i tsunami	- wskazuje możliwości gospodarczego wykorzystania oceanów - charakteryzuje wpływ poszczególnych ruchów wody morskiej na warunki klimatyczne i gospodarkę - podaje przyczyny i skutki zjawiska EL Niño
40	Dynamika oceanów – pływy morskie, sejsze, upwelling	- wymienia rodzaje pływów morskich - wymienia obszary o największych pływach - podaje rozmiary przyptywów w otwartych oceanach i zatokach morskich	wymienia przyczyny i skutki pływów morskich	- wymienia przyczyny powstawania sejszy - omawia na podstawie schematu mechanizm powstawania sejszy	objaśnia mechanizm powstawania upwellingu i downwellingu	przedstawia wpływ upwellingu i downwellingu na środowisko życia wybrzeży

41.	Zróźnicowanie sieci rzecznej na Ziemi	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>system rzeczny, dorzecze, dział wodny</i> • wymienia rodzaje rzek • wskazuje na mapie wybrane rzeki świata • wskazuje na mapie świata obszary bezodpływowe oraz pozbawione rzek	• charakteryzuje na podstawie schematu system rzeczny wraz z dorzeczem • odróżnia rzekę stałą od rzeki okresowej i epizodycznej • wymienia czynniki wpływające na poziom wody w rzece • wyjaśnia różnicę między wezbraniem a powodzią	• analizuje związki między warunkami klimatycznymi a występowaniem rzek na Ziemi • opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie wód powierzchniowych na Ziemi	• wyjaśnia przyczyny i skutki powodzi • wyjaśnia krajobrazowe i gospodarcze funkcje rzek	• opisuje na przykładach następstwa nieracjonalnej gospodarki wodnej w wybranych regionach
42.	Ustroje rzeczne	• wyjaśnia znaczenie terminu <i>ustrój rzeczny (reżim)</i> • wymienia rodzaje ustrojów rzecznych	• wymienia rodzaje zasilania rzek • opisuje ustroje złożone i podaje przykłady rzek o tych ustrojach	• opisuje cechy ustrojów rzecznych • rozpoznaje cechy ustrojów rzecznych • klasyfikuje rzeki do odpowiedniego typu ustroju na podstawie wielkości przepływów	• analizuje wykresy stanów wód i przepływów wybranych rzek • podaje przyczyny najwyższych przepływów wybranych rzek	• analizuje związki między warunkami klimatycznymi a typami ustrojów rzecznych • ocenia wpływ różnych czynników na reżim rzeczny
43.	Jeziora	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>jezioro, misa jeziorna</i> • wymienia kryteria klasyfikacji jezior • wymienia najgłębsze i największe jeziora na świecie oraz wskazuje je na mapie • wskazuje na mapie główne typy jezior	• wymienia czynniki warunkujące powstawanie jezior • klasyfikuje jeziora wg pochodzenia masy jeziornej i żyzności oraz wskazuje je na mapie • wymienia funkcje sztucznych zbiorników	• charakteryzuje typy genetyczne jezior oraz wskazuje ich przykłady na mapie • opisuje etapy zarastania jezior (sukcesji) • opisuje warunki powstawania i występowania bagien i torfowisk	• analizuje związki między warunkami klimatycznymi a występowaniem jezior na Ziemi • czyta plany batymetryczne wybranych jezior	• wyjaśnia krajobrazowe i gospodarcze funkcje jezior
44.	Lodowce górskie	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lodowiec górski, firn, pole firnowe, granica wiecznego śniegu, jezior lodowcowy, wieloletnia zmarzlina</i> • wymienia typy lodowców górskich • wskazuje na mapie przykłady obszarów występowania lodowców górskich	• wymienia czynniki warunkujące powstawanie lodowców górskich • omawia na podstawie schematu przebieg granicy wiecznego śniegu na kuli ziemskiej na różnych szerokościach geograficznych • omawia na podstawie schematu budowę lodowca górskiego	• wyjaśnia przyczyny występowania granicy wiecznego śniegu na różnej wysokości • charakteryzuje wybrane typy lodowców górskich • opisuje ruch lodu lodowcowego	• klasyfikuje typy lodowców górskich ze względu na wielkość i warunki orograficzne ich powstawania	• ocenia wpływ zmian klimatycznych na zmiany zasięgu obszarów współcześnie zlodzonych

45.	Lądolody i wieloletnia zmarzlina	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lądolód, wieloletnia zmarzlina, pak lodowy, soliflukcja</i> • wskazuje na mapie świata obszary występowania lądolodów	• omawia warunki powstawania lądolodów • wymienia obszary występowania wieloletniej zmarzliny • opisuje powstawanie barier lodowych • wyjaśnia zjawisko cielenia się lodowca	• analizuje uwarunkowania rozwoju pokryw lodowych na Ziemi • opisuje cechy lądolodu antarktycznego i lądolodu grenlandzkiego • omawia warunki powstawania wieloletniej zmarzliny	• wskazuje na mapach zasięg obszarów współcześnie złodzonych i ocenia wpływ zmian klimatycznych na zmiany zasięgu tych obszarów • omawia proces powstawania bariery lodowej i góry lodowej • analizuje przekrój przez strefę wieloletniej zmarzliny • wskazuje na mapie świata obszary występowania wieloletniej zmarzliny	• wyjaśnia wpływ występowania wieloletniej zmarzliny na działalność człowieka i zagospodarowanie obszarów
46.	Wody podziemne	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>warstwa wodonośna, zwierciadło wód podziemnych, strefa aeracji, strefa saturacji, infiltracja</i> • klasyfikuje wody podziemne według różnych kryteriów • wymienia na podstawie schematu poszczególne poziomy wód podziemnych • wymienia kryteria podziału źródeł	• opisuje poszczególne poziomy wód podziemnych • wyjaśnia na podstawie schematu powstawanie wód artezyjskich i subartezyjskich • wskazuje na mapie obszary występowania wód artezyjskich i subartezyjskich, wód termalnych i gejzerów • wymienia rodzaje źródeł	• wyjaśnia pochodzenie wód podziemnych • wykazuje zależność cech wód podziemnych od budowy geologicznej • omawia warunki powstawania gejzerów	• wyjaśnia warunki powstania wybranych typów źródeł • omawia zastosowanie wód artezyjskich w gospodarce • wymienia przykłady zastosowań źródeł mineralnych (cieplic) w lecznictwie	• wykazuje znaczenie wód podziemnych w życiu i gospodarce człowieka

47./48. Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału *Hydrosfera*

V. WNĘTRZE ZIEMI. PROCESY ENDOGENICZNE

49.	Budowa wnętrza Ziemi	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>litosfera, astenosfera</i> • wymienia główne pierwiastki i minerały budujące skorupę ziemską • wymienia na podstawie schematu warstwy wnętrza Ziemi	Uczeń poprawnie: • opisuje zmiany temperatury, ciśnienia i gęstości wraz ze wzrostem głębokości • opisuje na podstawie schematu budowę wnętrza Ziemi • wyróżnia powierzchnie nieciągłości	Uczeń poprawnie: • opisuje wybrane metody badań wnętrza Ziemi • wymienia przykłady zróżnicowania wielkości stopnia geotermicznego na Ziemi • wskazuje różnicę między budową skorupy kontynentalnej a budową skorupy oceanicznej	Uczeń poprawnie: • oblicza temperaturę wnętrza Ziemi, znając stopień geotermiczny • opisuje właściwości fizyczne wnętrza Ziemi • opisuje skład mineralogiczny skorupy ziemskiej	Uczeń poprawnie: • opisuje współczesny rozwój poglądów na budowę wnętrza Ziemi
50.	Minerały i skały	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>minerał, skała, magma, metamorfizm, kongrecja</i> • wymienia główne minerały skałotwórcze • podaje różnice między minerałem a skałą	• wymienia cechy różniące minerały • opisuje skały o różnej genezie i podaje ich przykłady • wymienia przykłady minerałów i skał będących surowcami mineralnymi	• opisuje warunki powstawania minerałów • opisuje właściwości wybranych skał • charakteryzuje typy złóż • charakteryzuje rodzaje surowców mineralnych ze	• przedstawia gospodarcze wykorzystanie skał i minerałów na konkretnych przykładach	• ocenia zmiany środowiska przyrodniczego związane z eksploatacją surowców mineralnych

		• rozpoznaje najpospolitsze skały występujące na Ziemi	• wymienia na podstawie schematu formy skupienia złóż mineralnych • wymienia obszary występowania skał magmowych, osadowych i metamorficznych	względny na pochodzenie		
51.	Odtwarzanie i datowanie dziejów Ziemi	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>geologia historyczna, skamieniałość przewodnia, wiek względny, wiek bezwzględny</i> • wymienia nauki geologii historycznej • wymienia przykłady skamieniałości przewodnich	• wymienia cele badań geologii historycznej • odróżnia wiek względny od wieku bezwzględnego • wymienia główne jednostki podziału dziejów Ziemi	• opisuje metody określania wieku względnego i bezwzględnego • opisuje tabelę stratygraficzną • wymienia eony, ery, okresy i epoki w dziejach Ziemi • porównuje długość trwania poszczególnych er • wyjaśnia na podstawie schematu powstawanie skamieniałości	• wyjaśnia zasady odtwarzania i określania chronologii dziejów Ziemi • wyjaśnia, na czym polega zasada aktualizmu geologicznego • przedstawia na podstawie profilu geologicznego historię geologiczną regionu	• wyjaśnia, dlaczego metodę radiowęglową stosuje się do datowania młodych utworów • analizuje przekrój geologiczny
52.	Kronika dziejów Ziemi	• odczytuje z tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia w dziejach Ziemi	• rozpoznaje okres geologiczny na podstawie opisu • opisuje zmiany klimatu w dziejach Ziemi na podstawie tabeli	• omawia rozwój fauny i flory w dziejach Ziemi • rozpoznaje okres geologiczny na podstawie skamieniałości przewodnich • omawia najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Ziemi	• opisuje zmiany położenia kontynentów w dziejach Ziemi • opisuje na podstawie mapy maksymalne zasięgi plejstoceńskich pokryw lodowych na Ziemi	• opisuje hipotezy tłumaczące przyczyny wielkiego wymierania świata organicznego pod koniec mezozoiku
53.	Tektonika płyt litosfery	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>tektonika, strefa spredingu, strefa subdukcji, prądy konwekcyjne</i> • rozróżnia na schemacie strefy spredingu i subdukcji • wskazuje na mapie świata przebieg granic płyt litosfery	• wymienia założenia teorii dryfu kontynentów A. Wegenera • przedstawia założenia teorii tektoniki płyt litosfery • wymienia i wskazuje na mapie tektonicznej płyty litosfery i grzbiety śródoceaniczne	• wyjaśnia przyczyny wzajemnego przemieszczania się płyt litosfery i określa kierunek ich ruchu • omawia budowę strefy spredingu i strefy subdukcji oraz wymienia procesy w nich zachodzące • wskazuje na mapie strefy ryftowe oraz strefy subdukcji i kolizji płyt litosfery • wymienia przykłady zbieżnych i rozbieżnych granic płyt litosfery	• wymienia dowody dryfu kontynentów • wyjaśnia mechanizm działania prądów konwekcyjnych • omawia na podstawie schematu etapy rozwoju ryftu	• wykazuje zależność między ruchami płyt litosfery a rozmieszczeniem pasm górskich oraz grzbietów śródoceanicznych
54.	Ruchy górotwórcze	• wyjaśnia znaczenie terminu <i>procesy endogeniczne</i> • wymienia przejawy procesów endogenicznych • wymienia nazwy najważniejszych orogenez w dziejach Ziemi	• wymienia obszary fałdowań kaledońskich, hercyńskich i alpejskich oraz wskazuje je na mapie • porównuje na podstawie fotografii cechy gór powstałych w orogenezie kaledońskiej	• analizuje na podstawie mapy tematycznej budowę podstawowych struktur tektonicznych • wyjaśnia proces powstawania gór	• omawia zależność między wiekiem orogenezy a wysokością gór	• wykazuje różnicę w procesach powstawania gór, np. Himalajów i Andów

			i alpejskiej			
55.	Deformacje tektoniczne i typy genetyczne gór	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>deformacja tektoniczna, uskoki, zrąb</i> • wymienia typy genetyczne gór	• wymienia elementy fałdu i uskoku • charakteryzuje na podstawie schematu typy genetyczne gór • podaje przykłady gór fałdowych, zrębowych i wulkanicznych	• podaje różnice między górami fałdowymi a górami zrębowymi • wskazuje na mapie obszary występowania różnych typów gór	• opisuje na podstawie schematu powstawanie podstawowych struktur tektonicznych (intruzji, deformacji ciągłych i nieciągłych)	• opisuje etapy powstawania gór fałdowych i zrębowych
56.	Plutonizm i wulkanizm	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plutonizm, wulkanizm</i> • wymienia na podstawie schematu typy intruzji magmatycznych • wskazuje na mapie największe wulkany na świecie	• charakteryzuje przebieg i występowanie zjawisk plutonicznych • wyjaśnia przyczyny zjawisk wulkanicznych • wymienia na podstawie schematu elementy wulkanu • wymienia produkty erupcji wulkanicznych • podaje przykłady obszarów wulkanicznych na świecie	• podaje skutki procesów plutonicznych • charakteryzuje przebieg zjawisk wulkanicznych • klasyfikuje typy wulkanów według różnych kryteriów	• wykazuje zależność między budową wulkanu a przebiegiem jego erupcji • opisuje negatywne i pozytywne skutki zjawisk wulkanicznych • opisuje katastrofy wywołane wybuchami wulkanów	• wykazuje związek występowania zjawisk wulkanicznych z przebiegiem granic płyt litosfery • podaje przykłady wykorzystania energii wnętrza Ziemi w gospodarce
57.	Trzęsienia ziemi	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trzęsienie ziemi, sejsmograf</i> • wymienia rodzaje trzęsień ziemi • wymienia skale opisujące trzęsienia ziemi • wskazuje na mapie obszary występowania trzęsień ziemi	• omawia schemat rozchodzenia się fal sejsmicznych • odróżnia hipocentrum od epicentrum • dokonuje podziału trzęsień ziemi ze względu na genezę • wskazuje na mapie obszary sejsmiczne, pensejsmiczne i asejsmiczne	• wyjaśnia przyczyny trzęsień ziemi • wyjaśnia przyczyny rozmieszczenia stref sejsmicznych na Ziemi • wskazuje na mapie obszary występowania podstawowych typów trzęsień ziemi	• wykazuje zależność między ruchami płyt litosfery i trzęsieniami Ziemi • opisuje katastrofy wywołane trzęsieniami ziemi	• wymienia sposoby ochrony przed skutkami trzęsień ziemi • ocenia warunki życia i działalności człowieka na obszarach aktywnych sejsmicznie
58.	Ruchy epejrogeniczne oraz izostatyczne	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>transgresja morza, regresja morza, ruchy talasogeniczne</i> • wskazuje na mapie przykłady obszarów objętych ruchami obniżającymi i ruchami wznoszącymi	• podaje podobieństwa i różnice między ruchami epejrogenicznymi a izostatycznymi • wymienia i wskazuje na mapie świata obszary poddawane współcześnie ruchom epejrogenicznym i izostatycznym	• opisuje przyczyny procesów epejrogenicznych i izostatycznych • podaje dowody na istnienie ruchów epejrogenicznych	• omawia na podstawie mapy ruchy izostatyczne na Półwyspie Skandynawskim • opisuje skutki procesów epejrogenicznych i izostatycznych	• omawia znaczenie gospodarcze ruchów epejrogenicznych i izostatycznych
59.	Wielkie formy ukształtowania lądów	• rozróżnia formy ukształtowania pionowego i poziomego lądów • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>depresja, kryptodepresja</i> • wskazuje na mapie hipsometrycznej niziny, wyżyny	• charakteryzuje i podaje przykłady wielkich form ukształtowania powierzchni Ziemi • porównuje na podstawie danych statystycznych	• opisuje ukształtowanie powierzchni Ziemi jako efekt oddziaływania procesów endogenicznych	• kreśli krzywą hipsograficzną wybranego obszaru	• wykazuje na przykładach zależność wielkich form rzeźby od budowy skorupy ziemskiej • omawia wpływ procesów endogenicznych na budowę geologiczną i ukształtowanie

		i wybrane pasma górskie oraz depresje	uksztaltowanie powierzchni kontynentów			powierzchni Ziemi
60.	Wielkie formy ukszaltowania oceanów	- wyróżnia formy dna oceanicznego - odróżnia szelfy od stoków kontynentalnych	- charakteryzuje wielkie formy dna oceanicznego - porównuje na podstawie danych statystycznych ukszaltowanie głębokościowe oceanów	- wskazuje na mapie wielkie formy ukszaltowania den morskich i oceanicznych - wskazuje na mapie rowy oceaniczne	- wyjaśnia przyczyny powstawania rowów oceanicznych - oblicza największą deniwelację na Ziemi	kreśli krzywą batymetryczną
61./62.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Wnętrze Ziemi. Procesy endogeniczne</i>					
VI. PROCESY EGZOGENICZNE						
63.	Wietrzenie skał	Uczeń poprawnie: - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wietrzenie, zwietrzelina</i> - wymienia i rozróżnia rodzaje wietrzenia - wymienia produkty wietrzenia - wymienia rodzaje wietrzenia fizycznego	Uczeń poprawnie: - klasyfikuje procesy egzogeniczne kształtujące powierzchnię Ziemi - opisuje typy wietrzenia - opisuje etapy wietrzenia mrozowego - podaje przykłady skał podlegających intensywnemu wietrzeniu chemicznemu - wskazuje na mapie obszary, na których zachodzą intensywne procesy wietrzenia	Uczeń poprawnie: - opisuje czynniki odpowiedzialne za przebieg wietrzenia chemicznego i biologicznego - omawia przebieg procesu wietrzenia - charakteryzuje produkty i formy powstałe w wyniku wietrzenia fizycznego - wskazuje dominujący typ wietrzenia w określonej strefie klimatycznej	Uczeń poprawnie: - wykazuje zależność między klimatem a typem wietrzenia - podaje przykłady form powstałych wskutek wietrzenia - opisuje skutki procesów wietrzenia	Uczeń poprawnie: wyjaśnia znaczenie wietrzenia jako procesu przygotowującego do przekształcenia rzeźby powierzchni Ziemi
64.	Ruchy masowe	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>denudacja, ruchy masowe, erozja</i> - wymienia podstawowe rodzaje ruchów masowych - podaje różnicę między odpadaniem a obrywaniem, osuwaniem a spłyzywaniem	- wymienia przyczyny powstawania ruchów masowych - omawia na podstawie schematów rodzaje ruchów masowych	- wykazuje wpływ budowy geologicznej danego obszaru na grawitacyjne ruchy masowe - wyjaśnia przyczyny powstawania spływów błotnych i ziemnych	- podaje konsekwencje ruchów masowych - wykazuje na przykładach zależność ruchów masowych od rzeźby terenu, klimatu i warunków wodnych	wykazuje wpływ działalności człowieka na intensywność ruchów masowych
65.	Procesy krasowe	- wymienia skały rozpuszczalne przez wodę - wyjaśnia znaczenie terminu <i>krasowienie</i> - wymienia formy krasu powierzchniowego i podziemnego	- odróżnia formy krasu powierzchniowego i podziemnego - wymienia i rozpoznaje formy szaty naciekowej w jaskini - wskazuje na mapie świata i Europy obszary krasowe	- opisuje czynniki, które wpływają na przebieg zjawisk krasowych - wymienia etapy rozwoju form krasu powierzchniowego - odróżnia wywierzyisko od ponoru - wyjaśnia proces powstawania jaskiń	charakteryzuje wpływ procesów krasowych na rzeźbę obszarów zbudowanych ze skał węglanowych	opisuje zagrożenia występujące w jaskiniach wywołane działalnością człowieka
66.	Rzeźbotwórcza działalność rzek	wyjaśnia znaczenie terminów: <i>erozja wgłębna, erozja wsteczna, erozja boczna,</i>	- porównuje cechy rzeki w biegu górnym, środkowym i dolnym - wymienia przykłady form	wyjaśnia przyczyny zróżnicowania procesów rzeźbotwórczych na	opisuje przebieg oraz efekty erozyjnej i akumulacyjnej działalności wód płynących	wskazuje możliwości zagospodarowania teras zalewowych i nadzalewowych

		<i>akumulacja</i> - wymienia czynniki wpływające na tempo erozji rzecznej - wymienia rodzaje erozji rzecznej - wymienia elementy doliny rzecznej - podaje przykłady rzek o różnych typach ujść	powstałych w wyniku erozji i akumulacji - opisuje na podstawie schematu elementy doliny rzecznej - odróżnia terasę zalewową od nadzalewowej - wymienia rodzaje ujść rzecznych i wskazuje ich przykłady na mapie	poszczególnych odcinkach rzeki - wyjaśnia na podstawie schematu proces erozji wstecznej - omawia na podstawie schematów fazy rozwoju meandrów i starorzeczy - wyjaśnia proces powstawania delty - wyjaśnia, w jakich warunkach zachodzi erozja wąwozowa	- oblicza przeciętny spadek rzeki - opisuje na podstawie schematu powstawanie teras rzecznych - opisuje rzeźbotwórczą działalność wód opadowych (erozja wąwozowa)	
67.	Rzeźbotwórcza działalność lodowców górskich	- wymienia podstawowe formy powstałe w wyniku działalności lodowca górskiego - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>egzaracja, muton, dolina U-kształtna, cyrk lodowcowy, detrakcja, detersja, dolina zawieszona, wygłądy lodowcowe, kem, oz, drumlin</i> - wymienia rodzaje moren - podaje przykłady lodowców górskich na świecie	- wyróżnia rodzaje rzeźbotwórczej działalności lodowców - dokonuje podziału form rzeźby polodowcowej na formy erozyjne i akumulacyjne - rozdziela formy powstałe w wyniku działalności lodowców górskich - wyjaśnia powstawanie różnych typów moren	- opisuje przebieg niszczącej działalności lodowca górskiego - opisuje na podstawie schematu powstawanie doliny U-kształtnej	opisuje skutki działalności lodowców górskich	opisuje przebieg erozyjnej i akumulacyjnej działalności lodowców i wymienia formy powstałe w jej wyniku
68.	Rzeźbotwórcza działalność lądolodów i wód polodowcowych	- wymienia podstawowe formy powstałe w wyniku działalności lądolodu - wskazuje na mapie przykładowe obszary o rzeźbie młodoglacjalnej	- rozdziela formy powstałe w wyniku działalności lądolodów - wymienia formy fluwioglacjalne - wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności wód polodowcowych	- odróżnia rzeźbę staroglacjalną od młodoglacjalnej - wyjaśnia na podstawie schematu powstawanie sandrów i pradolin - opisuje na podstawie schematu proces powstawania kemów	- opisuje skutki działalności lądolodów - odróżnia skutki działalności lądolodów od skutków działalności lodowców górskich	omawia wpływ zlodowaceń na rzeźbę powierzchni Ziemi
69.	Rzeźbotwórcza działalność wiatru	- wyjaśnia, na czym polega erozja eoliczna - wymienia formy powstałe w wyniku niszczącej i budującej działalności wiatru - wymienia rodzaje pustyń i wskazuje ich przykłady na mapie	- wymienia czynniki wpływające na siłę transportową wiatru - charakteryzuje niszczącą i budującą działalność wiatru - omawia budowę wydmy parabolicznej i barchanu - charakteryzuje typy pustyń i wskazuje ich rozmieszczenie	- opisuje warunki sprzyjające rzeźbotwórczej działalności wiatru - wykazuje zależność kształtu wydmy od klimatu - opisuje proces powstawania grzybów skalnych - opisuje powstawanie pokryw lessowych i wymienia nazwy obszarów, na których one występują	- opisuje przebieg oraz efekty erozji i akumulacji eolicznej - wymienia zagrożenia dla działalności człowieka spowodowane deflacją oraz niszczeniem skał przez piasek niesiony wiatrem	wyjaśnia związek między lessami występującymi w Europie a plejstoceniowymi lądolodami
70.	Rzeźbotwórcza działalność morza	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>abrazja, platforma abrazyjna, nisza abrazyjna</i> - wymienia czynniki wpływające na intensywność niszczącej	- wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności fal i prądów morskich - wymienia elementy klifu	- wyjaśnia na podstawie schematu proces powstawania klifu - wyjaśnia proces powstawania mierzei	- opisuje przebieg oraz efekty niszczącej i budującej działalności morza - porównuje rzeźbotwórczą działalność morza na wybrzeżu	podaje przykłady skutków oddziaływania wody morskiej w strefie wybrzeża

		działalności morza			wysokim i płaskim	
71.	Typy wybrzeży morskich	wymienia na podstawie mapy podstawowe typy wybrzeży	- rozpoznaje podstawowe typy wybrzeży na mapie i fotografii - opisuje typy genetyczne wybrzeży	- opisuje powstawanie atolu - porównuje typy wybrzeży	- charakteryzuje wybrzeża powstałe przy udziale organizmów żywych - podaje przykłady zagrożeń dla rozwoju raf koralowych na świecie	opisuje rolę wybrzeży w gospodarczej działalności człowieka
72./73.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Procesy egzogeniczne</i>					
VII. GLEBY. BIOSFERA						
74.	Powstawanie gleb	Uczeń poprawnie: - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gleba, proces glebotwórczy, poziom glebowy, profil glebowy</i> - wymienia czynniki rozwoju gleb - wymienia na podstawie schematu poziomy glebowe	Uczeń poprawnie: - charakteryzuje procesy glebotwórcze - charakteryzuje na podstawie schematów profili glebowych najważniejsze poziomy glebowe - podaje różnice między żyznością a urodzajnością - wymienia przykłady gleb o różnym odczynie pH	Uczeń poprawnie: - omawia czynniki glebotwórcze z uwzględnieniem czynników abiotycznych i biotycznych - rozróżnia główne procesy glebotwórcze - opisuje cechy poszczególnych poziomów profilu glebowego - opisuje kompleksy rolniczej przydatności gleb	Uczeń poprawnie: - wyjaśnia wpływ procesu glebotwórczego na żyzność gleb - podaje przykłady negatywnego oddziaływania człowieka na urodzajność gleb	Uczeń poprawnie: wykazuje ciąg zależności występujących między procesami glebotwórczymi, poziomem glebowym, profilem glebowym a typem gleb
75.	Typy genetyczne gleb	- wymienia podstawowe typy gleb - rozróżnia gleby strefowe i astrefowe	- omawia cechy gleb strefowych, astrefowych i pozastrefowych - opisuje rozmieszczenie głównych typów gleb na podstawie mapy - analizuje wybrane profile glebowe	- omawia genezę wybranych typów gleb strefowych, astrefowych i pozastrefowych - przyporządkowuje gleby strefowe do stref klimatycznych i roślinnych - przyporządkowuje gleby strefowe do skał podłoża i warunków wodnych	- ocenia przydatność rolniczą gleb strefowych, astrefowych i pozastrefowych - rozpoznaje typy gleb na podstawie opisu i schematu profilu glebowego	wykazuje wpływ czynników antropogenicznych na degradację gleb
76.	Świat roślin	- podaje nazwy formacji roślinnych na świecie - wymienia czynniki wpływające na zróżnicowanie szaty roślinnej na Ziemi - wymienia dominujące gatunki roślin w każdej ze stref roślinnych	- charakteryzuje poszczególne formacje roślinne na Ziemi - wskazuje na mapie zasięg występowania głównych stref roślinnych	- wyjaśnia związek między strefami klimatu a formacjami roślinnymi - opisuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia stref roślinnych na Ziemi - charakteryzuje piętrowość roślinną obszarów górskich na Ziemi	- podaje przykłady przystosowania się roślin do warunków środowiska przyrodniczego - omawia piętra klimatyczno-roślinne na przykładach wybranych gór położonych na różnych szerokościach geograficznych - wyjaśnia zróżnicowanie zbiorowisk roślinnych na świecie	- porównuje i opisuje formacje roślinne na różnych kontynentach oraz w określonej części świata - wykazuje związek pomiędzy cechami roślinności a warunkami danego środowiska

77.	Świat zwierząt	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>fauna, endemit</i> • wymienia i wskazuje na mapie krainy i królestwa zoogeograficzne • wymienia charakterystyczne zwierzęta żyjące w poszczególnych krainach zoogeograficznych	• wyróżnia krainy i królestwa zoogeograficzne • charakteryzuje wybrane krainy zoogeograficzne • wymienia strefy życia w wodach oraz charakteryzuje jedną z nich	• wyjaśnia geograficzne przyczyny zróżnicowania świata zwierzęcego • wymienia bariery ograniczające rozprzestrzenianie się zwierząt na Ziemi • przyporządkowuje typowe gatunki fauny do poszczególnych krain zoogeograficznych	• podaje przykłady przystosowania się zwierząt do warunków środowiska przyrodniczego • opisuje i ocenia warunki życia w poszczególnych strefach mórz i oceanów • charakteryzuje faunę w strefach mórz i oceanów	• wykazuje na przykładach zależność świata zwierzęcego od budowy geologicznej, klimatu, warunków wodnych i gleby • wyjaśnia przyczyny występowania endemitów na Ziemi
78.	Strefy krajobrazowe na Ziemi	• wymienia czynniki przyrodnicze i antropogeniczne wpływające na kształtowanie się krajobrazu na Ziemi • wymienia strefy krajobrazowe na Ziemi i wskazuje je na mapie	• opisuje komponenty środowiska przyrodniczego w strefie krajobrazowej • wymienia wybrane parki narodowe w poszczególnych strefach krajobrazowych i wskazuje je na mapie	• porównuje cechy środowiska przyrodniczego i formy gospodarowania w poszczególnych strefach krajobrazowych na Ziemi	• podaje przykłady oddziaływania komponentów środowiska przyrodniczego na człowieka w poszczególnych strefach krajobrazowych • wykazuje na podstawie map tematycznych strefowe i astrefowe zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Ziemi	• wyjaśnia zależność między środowiskiem przyrodniczym a życiem człowieka • charakteryzuje wybrane środowisko strefowe lub astrefowe
79.	Interakcje między poszczególnymi sferami Ziemi	• wymienia sfery Ziemi i wskazuje po jednym przykładzie oddziaływań pomiędzy wybranymi sferami • podaje przykłady sfer Ziemi kształtowanych przez procesy endogeniczne	• wymienia przykłady oddziaływania i wpływu ruchów Ziemi na hydrosferę • wyjaśnia powstawanie wiatrołomów w wyniku czynników atmosferycznych • omawia wpływ organizmów żywych na hydrosferę • omawia i podaje przykłady wpływu obszarów leśnych na klimat lokalny • opisuje na przykładach wpływ litosfery na procesy glebotwórcze • podaje przykłady wpływu rodzaju podłoża na rzeźbę terenu	• omawia efekty działania siły odśrodkowej Ziemi i jej wpływ na litosferę • wyjaśnia wpływ ruchów endogenicznych na zmiany linii brzegowej mórz i jezior oraz zmiany biegu rzeki • omawia czynniki warunkujące strefowość klimatyczno-roślinno-glebową • omawia wpływ biosfery i pedosfery na rozwój procesów stokowych	• wykazuje wpływ oddziaływania ciał niebieskich na poszczególne sfery Ziemi • ocenia skutki działania atmosfery na rzeźbę terenu • wyjaśnia zależność występowania lodowców od warunków klimatycznych i ukształtowania powierzchni • podaje przykłady wpływu wielkości opadów atmosferycznych na reżim rzek oraz tempo denudacji	• ocenia na przykładach wpływ różnych typów klimatu na litosferę • wykazuje związek sieci hydrograficznej danego obszaru z budową geologiczną • analizuje związki między litosferą a czynnikami klimatotwórczymi
80./81.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Gleby. Biosfera</i>					
WARSZTATY TERENOWE						
82./84.	Warsztaty terenowe – pomiar przepływu cieku wodnego	Uczeń poprawnie: • przygotowuje materiał niezbędny do pomiarów przepływu cieku wodnego • ustala miejsce startu i mety	Uczeń poprawnie: • zapisuje dane pomiarowe w tabeli • oblicza średni czas pokonania odcinka pomiarowego przez	Uczeń poprawnie: • dokonuje pomiarów szerokości potoku, a następnie głębokości cieku z wykorzystaniem taśmy mierniczej	Uczeń poprawnie: • rysuje przekrój mokry potoku w skali 1:10 na papierze milimetrowym • rysuje profil dna potoku	Uczeń poprawnie: • oblicza powierzchnię przekroju mokrego • oblicza przepływ cieku wodnego w m³/s,

		odcinka pomiarowego • powtarza pomiar czasu, np. pięciokrotnie	pływak		• oblicza prędkość wody w nurcie w m/s, uwzględniając długość odcinka i czas przepływu pływaka	uwzględniając prędkość wody w nurcie i powierzchni przekroju mokrego
85./87	Warsztaty terenowe – analiza profilu glebowego	• opisuje miejsce odkrywki pod względem użytkowania terenu	• opisuje miejsce odkrywki z wykorzystaniem GPS, podając współrzędne geograficzne, wysokość n.p.m, a także ekspozycję odślonięcia	• opisuje profil glebowy z uwzględnieniem liczby poziomów glebowych • nazywa poziomy glebowe (np. O, A, B), podaje barwę, określa miąższość poszczególnych warstw oraz głębokość występowania • wykonuje zadania z kart pracy	• wykonuje za pomocą kwasomierza glebowego pomiary pH gleby i ustala jej odczyn • określa rodzaj gleby na podstawie obserwacji i pomocy dydaktycznych	• przeprowadza obserwację i analizę więcej niż jednego typu gleby • porównuje profile glebowe i ustala poprawność przygotowanych opisów
88./90	Warsztaty terenowe – krajobraz najbliższej okolicy	• wyznacza kierunki świata w terenie • posługuje się busolą lub kompasem	• wyznacza azymut w terenie • dokonuje pomiaru wysokości Słońca nad horyzontem, wykorzystując gnomon • posługuje się tablicami matematyczno-fizycznymi	• wykonuje dokumentację fotograficzną • posługuje się mapą topograficzną	• opisuje elementy ukształtowania powierzchni, roślinność, obiekty hydrologiczne i antropogeniczne	• przygotowuje na podstawie zebranych materiałów prezentację multimedialną dotyczącą wpływu działalności człowieka na krajobraz najbliższej okolicy

Wymagania edukacyjne: Oblicza geografii 2, zakres rozszerzony

Poziom wymagań						
Nr lekcji	Temat lekcji	konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający	wykraczający
I. PRZEMIANY POLITYCZNE I GOSPODARCZE ŚWIATA						
1.	Lekcja organizacyjna					
2.	Klasyfikacja państw świata	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>morskie wody wewnętrzne, wody terytorialne, wyłączna strefa ekonomiczna</i> • wymienia najczęstsze kryteria przyjmowane podczas formułowania definicji państwa • wymienia kryteria podziału ustrojów politycznych państw świata • wymienia państwa mające dwie stolice i wskazuje je na mapie	Uczeń poprawnie: • wymienia czynniki wpływające na zmianę liczby państw na świecie • wskazuje na mapie świata przykłady krajów, których granice nawiązują do warunków przyrodniczych lub zostały wyznaczone w sposób sztuczny	Uczeń poprawnie: • analizuje zmiany liczby państw w Europie i na świecie • przedstawia podział terytorialny mórz i oceanów • analizuje podział wpływów na Antarktydzie	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia, dlaczego Antarktyda zgodnie z postanowieniami międzynarodowymi stanowi obszar międzynarodowy, objęty całkowitym zakazem eksploatacji surowców mineralnych	Uczeń poprawnie: • prognozuje zmiany liczby państw na podstawie wiedzy o problemach współczesnego świata
3.	Zmiany na mapie politycznej świata	• wymienia okresy w historii powszechnej, które wpłynęły na obecny układ państw na mapie politycznej świata • wymienia państwa powstałe w Europie po 1989 r.	• wymienia czynniki wpływające na współczesny podział polityczny świata • odczytuje na mapach aktualny podział polityczny świata • wskazuje przykłady państw będących niegdyś kolonią • podaje przykłady nowo utworzonych państw na świecie	• analizuje kształtowanie się mapy politycznej świata do 1989 r. • analizuje następstwa przemian społeczno-ustrojowych po 1989 r.	• ukazuje na przykładach procesy integracji i dezintegracji w Europie po 1989 r. • opisuje wybrane ustroje polityczne na świecie	• wyjaśnia na wybranych przykładach procesy, w których wyniku powstały nowe państwa pozaeuropejskie • wyjaśnia wpływ kształtowania się podziału politycznego świata na inne elementy przestrzeni geograficznej
4.	Mierniki poziomu rozwoju krajów	• wymienia główne mierniki i wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego • wymienia przykłady państw o różnym poziomie rozwoju gospodarczego	• definiuje wybrane ekonomiczne mierniki wzrostu gospodarczego • porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnych poziomach rozwoju gospodarczego	• charakteryzuje HDI • porównuje składowe HDI w wybranych państwach	• opisuje przestrzenne zróżnicowanie wartości PKB i HDI na świecie • omawia podstawowe cechy gospodarcze, demograficzne i społeczne państw o różnym poziomie rozwoju gospodarczego • wyjaśnia wpływ rozwoju społeczno-gospodarczego świata na inne elementy przestrzeni geograficznej (<i>Interakcje</i>)	• uzasadnia potrzebę konstruowania syntetycznych mierników rozwoju społeczno-gospodarczego, np. HDI

5.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Przemiany polityczne i gospodarcze świata</i>					
II. LUDNOŚĆ I URBANIZACJA						
6.	Liczba ludności świata i jej zmiany	Uczeń poprawnie: - wymienia i wskazuje na mapie świata najludniejsze państwa - podaje różnice w zaludnieniu wg kontynentów - wymienia przykłady państw o wysokim i niskim współczynniku przyrostu naturalnego	Uczeń poprawnie: - omawia etapy zaludniania Ziemi - podaje czynniki wpływające na zróżnicowanie przyrostu naturalnego na świecie - oblicza współczynnik przyrostu naturalnego	Uczeń poprawnie: - analizuje liczbę ludności świata i jej zmiany - oblicza tempo zmian liczby ludności na danym obszarze za pomocą wskaźnika dynamiki - analizuje zróżnicowanie przyrostu naturalnego na świecie	Uczeń poprawnie: - wyjaśnia przyczyny oraz skutki tempa wzrostu liczby ludności w skali globalnej i regionalnej - ukazuje na przykładach konsekwencje wysokiego współczynnika przyrostu naturalnego - wyjaśnia wpływ zmian ludnościowych na środowisko przyrodnicze i inne elementy przestrzeni społeczno-gospodarczej i kulturowej (<i>Interakcje</i>)	Uczeń poprawnie: prognozuje zmiany liczby ludności świata i poszczególnych kontynentów
7.	Teoria rozwoju demograficznego	- wymienia teorie rozwoju społeczeństw - wymienia fazy przejścia demograficznego - wymienia przykłady państw znajdujących się w poszczególnych fazach przejścia demograficznego - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksplozja demograficzna</i>, <i>implozja demograficzna</i>	- charakteryzuje etapy rozwoju demograficznego ludności na podstawie wykresu - wymienia fazy przejścia demograficznego, w których następuje eksplozja demograficzna - wymienia przyczyny eksplozji demograficznej oraz implozji demograficznej	- analizuje model przejścia demograficznego na wybranych przykładach - analizuje fazy przejścia epidemiologicznego na wybranych przykładach - opisuje etapy rozwoju demograficznego ludności na przykładach wybranych państw świata - opisuje przestrzenne zróżnicowanie eksplozji demograficznej i implozji demograficznej	analizuje przyczyny i skutki eksplozji demograficznej i implozji demograficznego	ukazuje przyczyny zmian demograficznych i epidemiologicznych w krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo
8.	Zróżnicowanie demograficzne społeczeństw	- podaje przykłady społeczeństwa młodego i starego - odczytuje z wykresów średnią długość trwania życia w wybranych krajach świata - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>współczynnik feminizacji</i>, <i>współczynnik maskulinizacji</i>	- wskazuje czynniki kształtujące strukturę wieku ludności - wymienia typy demograficzne społeczeństw - charakteryzuje społeczeństwa młode, zastojowe i stare na przykładach wybranych państw świata	- analizuje strukturę wieku i płci ludności na przykładach wybranych państw świata (na podstawie danych statystycznych) - wyjaśnia konsekwencje starzenia się społeczeństwa - oblicza współczynnik feminizacji i współczynnik maskulinizacji	- omawia problemy społeczno-gospodarcze związane ze starzeniem się społeczeństw wybranych krajów Europy Zachodniej - analizuje i ocenia zróżnicowanie ludności pod względem przeciętnej długości trwania życia, dzietności oraz umieralności niemowląt	prognozuje zmiany udziału głównych grup wiekowych ludności Unii Europejskiej na podstawie różnorodnych źródeł
9.	Rozmieszczenie ludności na	wymienia typy obszarów wg podziału ze względu na aktualny	omawia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozmieszczenia	analizuje rozmieszczenie ludności na świecie na podstawie	ukazuje przyrodnicze i społeczno-gospodarcze skutki	wyjaśnia, dlaczego w analizach demograficznych stosuje się

	świecie	stopień zaludnienia • podaje główne cechy rozmieszczenia ludności na świecie • wymienia obszary o dużej i małej gęstości zaludnienia na świecie • określa gęstość zaludnienia na poszczególnych kontynentach	ludności na świecie • wskazuje obszary największej i najmniejszej koncentracji ludności na świecie na podstawie mapy tematycznej • przedstawia przyczyny dużej koncentracji ludności na wybranym obszarze • oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia dla wybranych państw	mapy tematycznej • wykazuje wpływ barier osadniczych na rozmieszczenie ludności na świecie • porównuje czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w krajach wysoko i słabo rozwiniętych gospodarczo • analizuje wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozmieszczenie ludności na świecie	nierównomiernego rozmieszczenia ludności na świecie • analizuje wskaźniki gęstości zaludnienia w wybranych państwach	wskaźnik gęstości zaludnienia i wskaźnik fizjologicznej gęstości zaludnienia
10.	Przyczyny i konsekwencje migracji ludności	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>migracja, imigracja, emigracja, reemigracja, saldo migracji, przyrost rzeczywisty</i> • podaje przykłady państw o dodatnim i ujemnym saldzie migracji zagranicznych na podstawie mapy tematycznej	• klasyfikuje migracje • wyjaśnia przyczyny migracji • podaje kierunki współczesnych migracji zagranicznych na świecie • oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego ludności	• charakteryzuje przyczyny i konsekwencje migracji ludności w różnych państwach • analizuje kierunki współczesnych migracji zewnętrznych i wewnętrznych • podaje pozytywne i negatywne skutki ruchów migracyjnych	• wymienia rodzaje i przyczyny uchodźstwa oraz podaje przykłady tego rodzaju migracji	• opisuje problem uchodźstwa na wybranych przykładach
11.	Zróżnicowanie rasowe i narodowościowe ludności	• wymienia główne i mieszane odmiany ludzkie • wyjaśnia znaczenie terminu <i>rasizm</i> • wymienia przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem narodowościowym	• opisuje rozmieszczenie odmian ludzkich na świecie na podstawie mapy tematycznej • klasyfikuje języki świata ze szczególnym uwzględnieniem grup językowych rodziny indoeuropejskiej • wymienia najbardziej rozpowszechnione języki świata na podstawie danych statystycznych	• charakteryzuje strukturę etniczną i narodowościową ludności świata • wskazuje przyczyny upowszechniania się wybranych języków na świecie	• przedstawia skutki zróżnicowania narodowościowego i etnicznego ludności na przykładach • wskazuje konsekwencje upowszechniania się wybranych języków na świecie	• uzasadnia konieczność walki z rasizmem • omawia wpływ podbojów kolonialnych na zróżnicowanie językowe świata
12.	Zróżnicowanie religijne i kulturowe ludności	• wyjaśnia znaczenie terminu <i>religia</i> • wymienia nazwy religii uniwersalnych • wymienia przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem religijnym i kulturowym	• charakteryzuje zróżnicowanie religijne i kulturowe świata • przedstawia strukturę wyznaniową na świecie na podstawie danych statystycznych • charakteryzuje kręgi kulturowe (cywilizacyjne) na świecie oraz wskazuje ich zasięg na mapie	• przedstawia konsekwencje zróżnicowania religijnego i kulturowego ludności	• omawia znaczenie czynników społeczno-kulturowych w rozwoju gospodarczym wybranych regionów świata	• ocenia wpływ religii na postawy społeczne i gospodarkę państw
13.	Struktura zawodowa ludności świata	• wymienia kategorie ludności na rynku pracy • wymienia czynniki decydujące	• charakteryzuje czynniki decydujące o poziomie aktywności zawodowej ludności	• analizuje strukturę zawodową ludności wybranych państw • oblicza współczynnik aktywności	• wyjaśnia zróżnicowanie struktury zatrudnienia w wybranych państwach i jej związek	• omawia zmiany w strukturze zatrudnienia wraz z rozwojem gospodarczym, a także ich

		o poziomie aktywności zawodowej ludności	• opisuje współczynnik aktywności zawodowej wg płci w wybranych państwach na podstawie danych statystycznych • omawia strukturę zatrudnienia w poszczególnych fazach rozwoju gospodarczego	zawodowej	z poziomem rozwoju państwa • omawia przyczyny zmian zachodzących na rynku pracy w krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego	konsekwencje na świecie oraz w wybranych krajach • charakteryzuje współczesne formy zatrudnienia
14.	Bezrobocie na świecie	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stopa bezrobocia, bezrobocie ukryte</i> • wymienia rodzaje bezrobocia	• wskazuje przyczyny bezrobocia na świecie • oblicza współczynnik (stopę) bezrobocia	• porównuje zróżnicowanie stopy bezrobocia w wybranych państwach na podstawie danych statystycznych • charakteryzuje rodzaje bezrobocia	• analizuje pozytywne i negatywne skutki bezrobocia • opisuje problem pracy dzieci – przyczyny, konsekwencje i obszary występowania	• omawia działania państw podejmowane w celu ograniczenia bezrobocia • przedstawia psychospołeczne skutki bezrobocia na podstawie materiałów źródłowych
15.	Geograficzne uwarunkowania stanu zdrowia ludności	• omawia czynniki wpływające na stan zdrowia ludzi na świecie • wyjaśnia przyczyny i skutki występowania chorób na świecie • wymienia typowe choroby w krajach wysoko i słabo rozwiniętych gospodarczo	• charakteryzuje choroby cywilizacyjne, w tym otyłość • wymienia przyczyny zgonów w najbogatszych państwach i krajach słabo rozwiniętych	• analizuje społeczne i gospodarcze skutki występowania chorób na świecie • analizuje geograficzne uwarunkowania stanu zdrowia ludności świata	• omawia zróżnicowanie dostępu do usług medycznych w różnych krajach świata na podstawie mapy tematycznej • wyjaśnia, na czym polega profilaktyka chorób	• proponuje globalne i regionalne działania, które można podjąć w celu zwalczania chorób cywilizacyjnych i zakaźnych
16.	Osadnictwo wiejskie i miejskie	• wymienia rodzaje jednostek osadniczych • podaje charakterystyczne cechy wsi • wymienia funkcje miast • podaje przykłady miast o różnych funkcjach	• charakteryzuje czynniki lokalizacji i rozwoju jednostek osadniczych • charakteryzuje nowe funkcje wsi • opisuje wybrane funkcje miast	• rozpoznaje typy genetyczne kształtów wsi • opisuje wpływ czynników przyrodniczych i antropogenicznych na kształtowanie się sieci osadniczej • rozpoznaje typy miast i zespołów miejskich na świecie	• wyjaśnia przyczyny przemian zachodzących współcześnie w osadnictwie wiejskim • określa strukturę funkcjonalno-przestrzenną różnych miast • ocenia zmiany struktury funkcjonalno-przestrzennej miast wraz z rozwojem państw	• przedstawia cechy fizjonomiczne miast typowe dla różnych regionów świata oraz ich zmiany wraz z rozwojem gospodarczym
17.	Urbanizacja na świecie	• wyjaśnia znaczenie terminów: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji</i> • wymienia płaszczyzny i fazy urbanizacji • wskazuje na mapie najludniejsze zespoły miejskie świata	• charakteryzuje płaszczyzny urbanizacji • opisuje fazy urbanizacji • opisuje typy zespołów miejskich i wskazuje je na mapie • wymienia przykłady megalopolis na świecie • przedstawia procesy urbanizacyjne na świecie	• analizuje przyczyny urbanizacji w wybranych regionach • porównuje zmiany liczby ludności w wybranych miastach świata na podstawie danych statystycznych • opisuje zmiany w krajobrazie wielkich miast w różnych regionach świata • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania poziomu urbanizacji w różnych częściach świata	• analizuje skutki urbanizacji w wybranych regionach świata • porównuje układ przestrzenny głównych typów zespołów miejskich • opisuje zróżnicowanie poziomu życia ludzi w miastach różnych typów i o różnej wielkości	• porównuje problemy mieszkańców wielkich miast w państwach słabo i wysoko rozwiniętych gospodarczo
18./19.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Ludność i urbanizacja</i>					

III. ROLNICTWO

20.	Czynniki rozwoju rolnictwa	Uczeń poprawnie: - wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa - określa funkcje rolnictwa	Uczeń poprawnie: - charakteryzuje warunki klimatyczno-glebowe do produkcji rolnej na świecie na podstawie mapy tematycznej - ocenia poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w wybranych krajach świata na podstawie danych statystycznych	Uczeń poprawnie: - wyjaśnia wpływ czynników społeczno-ekonomicznych na rozwój rolnictwa na wybranych przykładach - analizuje mierniki wielkości gospodarstw rolnych w wybranych państwach	Uczeń poprawnie: - ocenia środowisko przyrodnicze ze względu na możliwości rozwoju rolnictwa na wybranych przykładach - ocenia poziom kultury rolnej oraz strukturę wielkościową i własnościową gospodarstw rolnych w wybranych krajach świata	Uczeń poprawnie: przedstawia korzyści dla rolnictwa wynikające ze zwiększenia mechanizacji i chemizacji rolnictwa
21.	Użytkowanie ziemi na świecie	Uczeń poprawnie: - wymienia formy użytkowania ziemi - wymienia państwa o największym udziale gruntów ornych w strukturze użytkowania ziemi	Uczeń poprawnie: - charakteryzuje elementy struktury użytkowania ziemi na podstawie wykresu - wskazuje przyczyny dużego zróżnicowania udziału gruntów ornych w strukturze użytkowania ziemi w wybranych państwach	Uczeń poprawnie: - przedstawia wpływ czynników społeczno-gospodarczych na strukturę użytkowania ziemi - przedstawia zróżnicowanie struktury użytkowania ziemi na świecie na podstawie danych statystycznych	Uczeń poprawnie: analizuje przyczyny i skutki zmian wielkości powierzchni gruntów ornych, użytków zielonych, nieużytków oraz lasów na przykładach państw leżących na różnych kontynentach	Uczeń poprawnie: proponuje sposoby wykorzystania nieużytków do celów rolniczych
22.	Rolnictwo uprzemysłowione i rolnictwo ekologiczne	Uczeń poprawnie: - wymienia cechy rolnictwa uprzemysłowionego i rolnictwa ekologicznego - wskazuje na mapie regiony, w których przeważa rolnictwo uprzemysłowione - wyjaśnia znaczenie GMO	Uczeń poprawnie: - wyjaśnia przyczyny rozwoju rolnictwa uprzemysłowionego i rolnictwa ekologicznego - wskazuje rejony upraw roślin zmodyfikowanych genetycznie na mapie świata	Uczeń poprawnie: analizuje wybrane wskaźniki rolnictwa uprzemysłowionego	Uczeń poprawnie: analizuje skutki rozwoju rolnictwa uprzemysłowionego i rolnictwa ekologicznego	Uczeń poprawnie: wskazuje problemy związane z upowszechnianiem się roślin uprawnych zmodyfikowanych genetycznie
23.	Typy rolnictwa i główne regiony rolnicze na świecie	Uczeń poprawnie: - wymienia kryteria podziału rolnictwa - wskazuje na mapie obszary występowania rolnictwa intensywnego i rolnictwa ekstensywnego	Uczeń poprawnie: - wymienia typy rolnictwa i omawia ich rozmieszczenie na świecie - omawia różnice między rolnictwem intensywnym a ekstensywnym - charakteryzuje główne regiony rolnicze na świecie na podstawie mapy tematycznej	Uczeń poprawnie: - opisuje cechy rolnictwa pierwotnego, tradycyjnego i rynkowego - porównuje gospodarkę rolną w wybranych regionach rolniczych	Uczeń poprawnie: wykazuje różnice w intensywności rolnictwa w wybranych krajach świata	Uczeń poprawnie: przedstawia argumenty za i przeciw wybranym sposobom intensyfikacji produkcji rolnej
24.	Produkcja roślinna na świecie	Uczeń poprawnie: - przedstawia podział roślin uprawnych ze względu na cechy biologiczne i produkcyjne - wymienia rośliny należące do poszczególnych grup - wymienia czołowych producentów wybranych roślin uprawnych	Uczeń poprawnie: - przedstawia zastosowanie roślin uprawnych - opisuje rozmieszczenie upraw głównych ziemioplodów na podstawie map tematycznych	Uczeń poprawnie: - analizuje rozmieszczenie i wielkość produkcji roślinnej w wybranych regionach świata - omawia czynniki wpływające na zróżnicowanie wysokości plonów zbóż w wybranych krajach - oblicza wielkość plonów	Uczeń poprawnie: wyjaśnia znaczenie uprawy zbóż, roślin przemysłowych oraz używek na świecie	Uczeń poprawnie: wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych rozwoju rolnictwa na wielkość, rozmieszczenie i specjalizację produkcji rolnej w różnych regionach świata

25.	Produkcja zwierzęca na świecie	- wymienia czynniki wpływające na produkcję zwierzęcą - wymienia produkty pochodzenia zwierzęcego - przedstawia państwa o największym pogłowie wybranych zwierząt gospodarskich	- wskazuje kierunki chowu zwierząt - przedstawia typy chowu zwierząt gospodarskich - charakteryzuje rozmieszczenie i wielkość pogłowia wybranych zwierząt gospodarskich na podstawie map tematycznych i danych statystycznych - wymienia czołowych importerów i eksporterów wołowiny i wieprzowiny na podstawie danych statystycznych	- omawia zróżnicowanie hodowli na świecie - wyjaśnia różnicę między chowem intensywnym a chowem ekstensywnym - analizuje produkcję zwierzęcą w wybranych regionach świata	wyjaśnia zależność chowu wybranych zwierząt gospodarskich na świecie od czynników przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych	wykazuje zależność pomiędzy pogłowiem wybranych gatunków zwierząt gospodarskich a wielkością produkcji mięsa, mleka i innych produktów
26.	Rybstwo	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rybstwo, rybołówstwo, akwakultura, marikultura</i> - przedstawia główne łowiska na świecie na podstawie mapy tematycznej - wymienia kraje o najniższym spożyciu ryb w przeliczeniu na 1 mieszkańca na podstawie danych statystycznych	- wskazuje na mapie kraje o największych światowych połowach morskich - omawia gospodarcze wykorzystanie wybranych gatunków ryb - wskazuje przyczyny nadmiernego odławiania organizmów morskich	- podaje różnice między akwakulturą a rybołówstwem - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania wielkości połowów ryb w wybranych państwach świata - analizuje zagrożenia produktywności mórz i oceanów	- analizuje przestrzenne zróżnicowanie wielkości spożycia ryb na świecie - podaje przykłady zagrożeń wywołanych nadmierną eksploatacją mórz i oceanów - wskazuje możliwości rozwoju wykorzystania zasobów oceanów i mórz	przedstawia sposoby zapobiegania wyczerpywaniu się zasobów wód morskich i śródlądowych
27.	Wyżywienie ludności świata	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>głód, niedożywienie, głód utajony</i> - podaje normy żywieniowe na świecie wg FAO - wskazuje liczbę głodujących na świecie na podstawie danych statystycznych	- wyjaśnia przyczyny oraz skutki głodu i niedożywienia ludności na świecie - analizuje rozmieszczenie obszarów niedoboru i nadwyżek żywności na podstawie mapy tematycznej - wskazuje największych eksporterów żywności na świecie na podstawie danych statystycznych	- opisuje problemy wyżywienia ludności świata na podstawie różnych źródeł - wyjaśnia, dlaczego w niektórych krajach świata o sprzyjających warunkach rozwoju rolnictwa występuje problem niedożywienia ludności	- porównuje i uzasadnia strukturę spożycia żywności w państwach wysoko i słabo rozwiniętych gospodarczo - wyjaśnia wpływ działalności rolniczej na inne elementy przestrzeni społeczno-gospodarczej i kulturowej	- proponuje działania, które można podjąć w celu zwiększenia produkcji rolnej na świecie, zmiany struktury produkcji oraz dystrybucji żywności - proponuje sposoby walki z głodem
28.	Leśnictwo	- wymienia funkcje lasów - wskazuje kraje o największej lesistości - wymienia kraje o największym udziale w światowej produkcji drewna - wyjaśnia znaczenie terminu <i>deforestacja</i>	- przedstawia rozmieszczenie największych kompleksów leśnych na Ziemi - przedstawia zróżnicowanie lesistości na świecie na podstawie mapy tematycznej - wymienia sposoby prowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej w różnych regionach	- opisuje zasoby leśne świata na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych - wskazuje przyczyny oraz skutki wycinania i niszczenia lasów równikowych	wykazuje skutki nieracjonalnej gospodarki leśnej w wybranych regionach świata	- uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi na świecie - podaje przykłady działań zapobiegających zmniejszaniu się powierzchni lasów na świecie

29./30.	Lekcja powtórzeniowa i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Rolnictwo</i>					
IV. PRZEMYSŁ						
31.	Zmieniająca się rola przemysłu we współczesnym świecie	Uczeń poprawnie: - wymienia funkcje przemysłu - wymienia etapy procesu industrializacji - wskazuje na mapie kraje nowo uprzemysłowione - przedstawia kryteria podziału przemysłu i funkcje przemysłu	Uczeń poprawnie: - omawia udział przemysłu w tworzeniu PKB w wybranych krajach na podstawie wykresu - charakteryzuje kraje nowo uprzemysłowione - opisuje rozwój przemysłu i zmiany w strukturze produkcji przemysłowej	Uczeń poprawnie: - charakteryzuje strukturę i rolę przemysłu w krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego - omawia rolę przemysłu w gospodarce państw - przedstawia zróżnicowanie poziomu rozwoju przemysłu na świecie	Uczeń poprawnie: - uzasadnia różnice ilościowe i jakościowe produkcji przemysłowej państw o różnym poziomie rozwoju - omawia wpływ przemysłu na wzrost gospodarczy i jakość życia ludności świata	Uczeń poprawnie: wyjaśnia przyczyny i skutki wzrastającej roli krajów nowo uprzemysłowionych w światowej gospodarce na podstawie dostępnych źródeł
32.	Czynniki lokalizacji przemysłu	- wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki lokalizacji przemysłu - wymienia przykłady zakładów przemysłowych uzależnionych od czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych	- przedstawia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki lokalizacji przemysłu na wybranych przykładach - omawia przymusową, związaną oraz swobodną lokalizację przemysłu	- wskazuje wpływ czynników lokalizacji przemysłu na rozmieszczenie i rozwój wybranych branż - wyjaśnia znaczenie behawioralnych czynników lokalizacji przemysłu	porównuje zróżnicowanie zasobów pracy w przemyśle tradycyjnym i przemyśle zaawansowanej technologii	omawia zmianę roli czynników lokalizacji przemysłu w czasie
33.	Zasoby naturalne Ziemi. Podział i rola surowców mineralnych	- przedstawia podział zasobów naturalnych - podaje przykłady zastosowania wybranych surowców - wyjaśnia znaczenie terminu <i>recykling</i>	- charakteryzuje surowce metaliczne, chemiczne i skalne - przedstawia znaczenie poszczególnych zasobów naturalnych - opisuje rozmieszczenie wybranych surowców mineralnych na podstawie mapy tematycznej - omawia recykling jako nowe źródło surowców	- wyjaśnia rolę surowców mineralnych w rozwoju przemysłu - przedstawia głównych producentów surowców mineralnych	- uzasadnia potrzebę racjonalnego gospodarowania surowcami mineralnymi - charakteryzuje światowe zasoby i wydobycie wybranych surowców mineralnych na podstawie danych statystycznych	wyjaśnia przyczyny wzrostu roli metali ziem rzadkich w gospodarce światowej na podstawie dostępnych źródeł
34.	Bilans energetyczny świata	- przedstawia podział źródeł energii - podaje przykłady zastosowań surowców energetycznych - wymienia największych producentów wybranych surowców energetycznych	- opisuje wykorzystanie odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii - charakteryzuje zmiany w bilansie energetycznym świata - wskazuje ośrodki wydobycia surowców energetycznych na świecie na podstawie mapy tematycznej	- opisuje rozmieszczenie i wielkość wydobycia wybranych surowców energetycznych na świecie na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych - charakteryzuje kierunki eksportu i importu surowców energetycznych na podstawie danych statystycznych	wyjaśnia znaczenie ropy naftowej dla gospodarki energetycznej państw oraz dla handlu międzynarodowego	wykazuje dysproporcje w rozmieszczeniu rejonów produkcji i konsumpcji surowców energetycznych oraz konsekwencje tych dysproporcji

35.	Produkcja energii elektrycznej	wskazuje głównych producentów energii elektrycznej na świecie na podstawie danych statystycznych	- opisuje znaczenie energii elektrycznej dla gospodarki i życia codziennego - charakteryzuje zmiany w strukturze zużycia energii następujące wraz z rozwojem gospodarczym państw świata	- wyjaśnia przyczyny zróżnicowania źródeł produkcji energii elektrycznej - omawia zmiany wielkości produkcji energii elektrycznej na świecie	- wykazuje związek pomiędzy warunkami przyrodniczymi a strukturą produkcji energii elektrycznej w danym państwie - opisuje aktualne tendencje i kierunki w energetyce światowej	ocenia skutki rosnącego zużycia energii elektrycznej oraz uzasadnia konieczność pozyskiwania jej nowych źródeł
36.	Typy elektrowni	- wymienia typy elektrowni - wskazuje największe hydroelektrownie oraz elektrownie atomowe na mapie świata	- charakteryzuje różne typy elektrowni - przedstawia udział energii elektrycznej pochodzącej z różnych elektrowni w wybranych krajach na podstawie danych statystycznych	- przedstawia wady i zalety różnych typów elektrowni - wyjaśnia rolę i znaczenie energetyki alternatywnej - wyjaśnia, dlaczego energetyka alternatywna rozwija się w krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo	- wykazuje związek pomiędzy warunkami przyrodniczymi a lokalizacją różnych typów elektrowni - podaje przyczyny i skutki rozwoju energetyki atomowej	opisuje możliwości wykorzystywania wykorzystania alternatywnych źródeł energii w wybranych krajach świata
37.	Obszary koncentracji przemysłu i procesy jego restrukturyzacji	- wymienia rodzaje okręgów przemysłowych - wskazuje na mapie przykłady okręgów przemysłowych na świecie	- wyjaśnia czynniki przestrzennej koncentracji przemysłu - charakteryzuje rozmieszczenie i rozwój obszarów koncentracji przemysłu na wybranych przykładach	- charakteryzuje etapy rozwoju okręgu przemysłowego - wykazuje skutki restrukturyzacji przemysłu	wyjaśnia zależność między restrukturyzacją przemysłu a rozwojem okręgów przemysłowych	wyjaśnia tendencje zmian w rozwoju i rozmieszczeniu okręgów przemysłowych na świecie
38.	Przemysł zaawansowanej technologii	- wymienia czynniki lokalizacji przemysłu high-tech - wskazuje największe ośrodki przemysłu high-tech na podstawie mapy	- opisuje czynniki lokalizacji zakładów przemysłu zaawansowanej technologii - przedstawia znaczenie przemysłu high-tech - omawia rozmieszczenie wybranych technopolii na świecie - charakteryzuje wybrane technopolie	- opisuje cechy przemysłu zaawansowanej technologii - omawia formy organizacji przestrzennej przemysłu high-tech	- podaje korzyści związane z tworzeniem i funkcjonowaniem parków technologicznych - analizuje znaczenie przemysłu high-tech	ocenia wpływ przemysłu zaawansowanej technologii na rozwój gospodarczy i jakość życia
39./40.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Przemysł</i>					
V. USŁUGI						
41.	Znaczenie usług we współczesnym świecie	Uczeń poprawnie: - klasyfikuje usługi - podaje przykłady usług podstawowych i wyspecjalizowanych	Uczeń poprawnie: - charakteryzuje znaczenie usług materialnych i niematerialnych - wymienia sekcje usługowe wg PKD	Uczeń poprawnie: - opisuje etapy rozwoju usług - wykazuje znaczenie usług dla gospodarki państw	Uczeń poprawnie: analizuje udział usług w strukturze zatrudnienia w wybranych krajach świata na podstawie danych statystycznych	Uczeń poprawnie: wykazuje znaczenie usług wyspecjalizowanych dla rozwoju społeczno-gospodarczego państw
42.	Podział i rola komunikacji	- przedstawia podział komunikacji - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>transport, łączność, terminal</i>	- przedstawia uwarunkowania rozwoju komunikacji - przedstawia rolę komunikacji w gospodarce	analizuje dynamikę wzrostu zapotrzebowania na usługi transportowe i łącznościowe na poszczególnych etapach	omawia wpływ postępu cywilizacyjnego na wzrost popytu na usługi komunikacyjne na podstawie dostępnych źródeł	ocenia rolę nowoczesnych usług komunikacyjnych w działalności gospodarczej państw

				rozwoju		
43.	Transport lądowy na świecie	• przedstawia kryteria podziału transportu • wymienia czynniki przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne warunkujące rozwój sieci transportowej • wskazuje na mapie kraje o dużej gęstości sieci drogowej i kolejowej	• opisuje czynniki warunkujące rozwój sieci transportowej • omawia gęstość sieci dróg na świecie na podstawie mapy tematycznej • charakteryzuje gęstość sieci kolejowej na świecie na podstawie mapy tematycznej • wymienia najdłuższe rurociągi i gazociągi na świecie	• analizuje wielkość i rodzaje ładunków przewożonych różnymi rodzajami transportu lądowego w wybranych krajach • określa rolę transportu przesyłowego	• omawia wady i zalety transportu samochodowego kolejowego i przesyłowego	• omawia zmiany znaczenia transportu kolejowego na świecie
44.	Żegluga i transport lotniczy na świecie	• wskazuje na mapie największe porty morskie na świecie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>tania bandera, żegluga kabotażowa</i> • wymienia największe porty lotnicze pod względem liczby odprawianych pasażerów na świecie i wskazuje je na mapie	• podaje przyczyny, dla których armatorzy rejestrują statki w krajach taniej bandery • wskazuje na mapie najważniejsze szlaki żeglugi śródlądowej na poszczególnych kontynentach • charakteryzuje uwarunkowania rozwoju transportu lotniczego	• opisuje wielkość przeładunku i strukturę towarów przeładowywanych w największych portach świata na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych • opisuje sieć transportu śródlądowego na świecie na podstawie mapy tematycznej • omawia znaczenie transportu lotniczego	• omawia wady i zalety transportu wodnego i lotniczego • przedstawia rolę kanałów w skracaniu dróg morskich • wyjaśnia, dlaczego rola żeglugi śródlądowej w wielu krajach jest coraz mniejsza	• wyjaśnia zmiany znaczenia poszczególnych rodzajów transportu wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym • określa wpływ światowego kryzysu ekonomicznego na natężenie oraz kierunki ruchu pasażerów i towarów na podstawie dostępnych źródeł
45.	Rola i znaczenie łączności na świecie	• podaje przykłady wykorzystania nowoczesnych usług telekomunikacyjnych w życiu codziennym • wymienia przyczyny spadku znaczenia usług pocztowych	• podaje przykłady dużego wpływu łączności na współczesną gospodarkę • opisuje rozwój wybranych współczesnych środków łączności • wykazuje spadek znaczenia usług pocztowych na podstawie danych statystycznych	• opisuje rolę telekomunikacji komputerowej w światowej gospodarce • omawia rolę postępu technologicznego w rozwoju telekomunikacji	• wykazuje zróżnicowanie dostępu do telefonii komórkowej oraz internetu w państwach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego na podstawie danych statystycznych	• wykazuje zagrożenia związane z nowoczesną technologią informacyjną
46.	Rozwój turystyki na świecie	• klasyfikuje turystykę wg różnych kryteriów • wyjaśnia, co składa się na atrakcyjność turystyczną	• przedstawia przyczyny rozwoju turystyki na świecie • omawia zróżnicowanie ruchu turystycznego na świecie wg regionów na podstawie danych statystycznych • wskazuje korzyści wynikające z rozwoju turystyki	• analizuje cele ruchu turystycznego we współczesnym świecie • opisuje cechy i uwarunkowania ruchu turystycznego na świecie • wyjaśnia, czym jest monokultura turystyczna	• przedstawia ekonomiczne, społeczne i przyrodnicze skutki rozwoju turystyki na wybranych przykładach	• wykazuje znaczenie turystyki dla rozwoju społeczno-gospodarczego wybranych krajów i regionów świata
47.	Regiony turystyczne świata	• wymienia regiony atrakcyjne turystycznie • wskazuje kraje najczęściej odwiedzane przez turystów • wymienia nowe siedem cudów	• charakteryzuje najważniejsze regiony turystyczne świata na podstawie różnych źródeł • opisuje atrakcje turystyczne wybranych regionów Europy	• opisuje walory turystyczne wybranych ośrodków i regionów turystycznych na świecie na podstawie różnych źródeł	• wyjaśnia przyczyny dużego udziału Europy w międzynarodowym rozwoju turystycznym • porównuje regiony o różnym	• wskazuje korzyści wynikające z rozwoju turystyki • analizuje niekorzystne zmiany w środowisku przyrodniczym związane z rozwojem różnych

		świata			stopniu zagospodarowania turystycznego	form turystyki
48.	Nowoczesne usługi	- wymienia nowoczesne usługi - podaje nazwy największych banków na świecie pod względem przychodów	podaje przyczyny rozwoju nowoczesnych usług bankowych, ubezpieczeniowych oraz inwestycyjnych	- wykazuje dysproporcje w dostępie do nowoczesnych usług finansowych, edukacyjnych i zdrowotnych - uzasadnia duży wpływ banków i giełd na funkcjonowanie gospodarki i życie człowieka - przedstawia na podstawie danych statystycznych poziom zaspokojenia potrzeb na usługi podstawowe i wyspecjalizowane w państwach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego	- analizuje przestrzenne zróżnicowanie dostępu do usług bankowych na świecie - omawia współzależność procesu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz poziomu edukacji i nauki - omawia wpływ nowoczesnych usług na życie i działalność człowieka (<i>Interakcje</i>)	wyjaśnia znaczenie nowoczesnych usług dla rozwoju społeczno-gospodarczego wybranych krajów świata ze szczególnym uwzględnieniem usług finansowych
49./50.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Usługi</i>					
VI. PROBLEMY WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA						
51.	Dysproporcje w rozwoju krajów świata	Uczeń poprawnie: - wymienia czynniki wpływające na dysproporcje w rozwoju społeczno-gospodarczym krajów świata - wskazuje na mapie kraje bogatej Północy i biednego Południa	Uczeń poprawnie: - wskazuje przyczyny dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw i regionów świata - wymienia państwa należące do grupy BRICS	Uczeń poprawnie: - analizuje wybrane mierniki poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego i jakości życia mieszkańców na podstawie danych statystycznych - wskazuje cechy demograficzne, społeczne i gospodarcze państw bogatej Północy i biednego Południa	Uczeń poprawnie: wyjaśnia przyczyny i konsekwencje podziału świata na bogatą Północ i biedne Południe	Uczeń poprawnie: proponuje działania mające na celu zmniejszenie dysproporcji rozwoju w społeczno-gospodarczym krajów oraz regionów
52.	Proces globalizacji na świecie	- wskazuje płaszczyzny globalizacji - wymienia największe korporacje na świecie na podstawie danych statystycznych	- wskazuje przyczyny globalizacji na świecie - definiuje indeks globalizacji i wskazuje kraje o najwyższym indeksie globalizacji	- wskazuje przyczyny wzrostu znaczenia korporacji międzynarodowych dla gospodarki światowej - przedstawia przejawy globalizacji na płaszczyznach: politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturowej	wskazuje i uzasadnia pozytywne i negatywne skutki globalizacji	wyjaśnia, dlaczego globalizacja na płaszczyźnie ekonomicznej ma największy wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy świata
53.	Współpraca międzynarodowa	- wskazuje płaszczyzny integracji międzynarodowej - wymienia główne organy ONZ - podaje przykłady krajów członkowskich Unii Europejskiej	- przedstawia formy współpracy międzynarodowej - omawia rozmieszczenie wybranych organizacji międzynarodowych na świecie na podstawie mapy tematycznej	- omawia działalność wybranych organizacji międzynarodowych o charakterze gospodarczym, społecznym, politycznym i militarnym - podaje przykłady krajów członkowskich wybranych	wskazuje przyczyny i skutki integracji europejskiej	omawia rolę i znaczenie organizacji naukowych, sportowych oraz kulturalnych na świecie na podstawie dostępnych źródeł

				organizacji międzynarodowych		
54.	Znaczenie handlu międzynarodowego	• przedstawia przedmioty obrotu międzynarodowego • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksport, import, reeksport, bilans handlowy</i> • podaje przykłady państw o dodatnim lub ujemnym bilansie handlowym na podstawie danych statystycznych	• przedstawia czynniki rozwoju handlu międzynarodowego • przedstawia rodzaje obrotów w handlu międzynarodowym • opisuje bilans handlowy i bilans płatniczy	• analizuje współczesne problemy międzynarodowej wymiany handlowej • analizuje strukturę towarową i geograficzną obrotów handlu światowego	• ocenia uwarunkowania rozwoju handlu międzynarodowego	• wyjaśnia wpływ międzynarodowej wymiany handlowej na rozwój społeczno-gospodarczy państw
55.	Konflikty międzynarodowe	• wymienia źródła konfliktów na świecie • wyjaśnia, czym różni się terroryzm od konfliktu zbrojnego	• przedstawia przyczyny konfliktów na świecie • przedstawia zagrożenia związane z terroryzmem	• omawia przyczyny wybranych zamachów terrorystycznych na świecie	• przedstawia skutki konfliktów zbrojnych i terroryzmu	• omawia działania organizacji międzynarodowych i rządów państw podejmowane w celu ograniczenia terroryzmu i konfliktów zbrojnych
56.	Rejony konfliktów międzynarodowych Izolacjonizm	podaje przykłady państw, w których toczą się konflikty etniczne • wskazuje na mapie państwa objęte arabską wiosną	• przedstawia przyczyny rozprzestrzeniania się konfliktów w wybranym regionie świata • przedstawia przebieg wybranego konfliktu zbrojnego na podstawie dostępnych źródeł • podaje przykłady izolacji państwowej na świecie	• omawia przebieg konfliktów w Europie, Azji i w Afryce oraz wskazuje na mapie świata obszary objęte tymi konfliktami • omawia przyczyny izolacji państwowej na świecie	• omawia konsekwencje izolacjonizmu państw na płaszczyznach: politycznej, społecznej i gospodarczej • omawia rolę ONZ w rozwiązywaniu konfliktów zbrojnych	• ocenia wpływ konfliktów zbrojnych na pogłębienie się różnic między bogatymi a biednymi krajami świata • omawia konflikty toczące się aktualnie na świecie na podstawie źródeł
57./58.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Problemy współczesnego świata</i>					
VII. CZŁOWIEK W PRZESTRZENI PRZYRODNICZEJ						
59.	Relacje człowiek – środowisko	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>środowisko przyrodnicze, środowisko geograficzne, antropopresja</i> • wymienia poglądy na temat relacji człowiek – środowisko	Uczeń poprawnie: • przedstawia przykłady racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego • omawia podstawowe zasady zrównoważonego rozwoju	Uczeń poprawnie: • przedstawia poglądy filozoficzne dotyczące relacji człowiek – środowisko przyrodnicze	Uczeń poprawnie: • analizuje relację człowiek – środowisko przyrodnicze na różnych etapach rozwoju społeczno-gospodarczego • ocenia możliwości realizacji podstawowych zasad zrównoważonego rozwoju w skali lokalnej, regionalnej i globalnej	Uczeń poprawnie: • ocenia skutki zmian środowiska w holocenie związane z działalnością człowieka
60.	Wpływ działalności człowieka na atmosferę	• wymienia przyczyny globalnego ocieplenia klimatu • podaje przyczyny powstawania smogu i kwaśnych opadów	• analizuje przestrzenne zróżnicowanie zanieczyszczeń powietrza na świecie na podstawie mapy tematycznej • wymienia skutki nadmiernej emisji zanieczyszczeń do atmosfery	• omawia przykłady wpływu działalności gospodarczej człowieka na zmniejszanie się warstwy ozonowej • opisuje wpływ działalności gospodarczej człowieka na atmosferę ze szczególnym	• wyjaśnia, dlaczego wzrost efektu cieplarnianego jest uważany za problem globalny • ocenia skutki zmian w środowisku wywołanych kwaśnymi opadami	• przedstawia przykłady działań organizacji międzynarodowych i rządów państw podejmowanych w celu redukcji zanieczyszczeń atmosfery

				uwzględnieniem zmian klimatycznych		
61.	Wpływ działalności człowieka na hydrosferę i litosferę	- wymienia źródła zanieczyszczeń hydrosfery - wskazuje obszary niedoboru wody na świecie na podstawie mapy tematycznej - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lej depresyjny, recykling</i>	- omawia gospodarowanie zasobami wodnymi - podaje przykłady katastrof ekologicznych - omawia przykłady wpływu działalności gospodarczej człowieka na litosferę	- wyjaśnia przyczyny niedoboru wody w wybranych regionach świata - wyjaśnia sposoby walki z odpadami przemysłowymi i komunalnymi - proponuje działania człowieka wspomagające racjonalne gospodarowanie wodą	- przedstawia skutki nadmiernego poboru wody w wyniku działalności gospodarczej człowieka - opisuje kierunki oddziaływania człowieka na litosferę - wymienia sposoby ograniczania ilości odpadów przemysłowych i komunalnych	proponuje działania zapobiegające morskim katastrofom ekologicznym
62.	Wpływ działalności człowieka na pedosferę i biosferę	- wyjaśnia znaczenie terminów: <i>erozja, degradacja gleb</i> - podaje cechy gleb zdegradowanych - podaje przyczyny pustynnienia - wskazuje na mapie obszary zagrożone pustynnieniem	- podaje przyczyny degradacji gleb - wskazuje przykłady wpływu działalności człowieka na degradację i dewastację gleb	- podaje sposoby ograniczenia erozji gleb - analizuje przyczyny i skutki wyłesiania	- omawia wpływ człowieka na biosferę - dowodzi na przykładach, że naruszenie stabilności ekosystemów może powodować nieodwracalne zmiany w środowisku naturalnym	uzasadnia konieczność ochrony gleb przed degradacją i przedstawia sposoby zapobiegania niszczeniu gleby
63.	Działania na rzecz ochrony środowiska	- wymienia strategie ochrony środowiska - podaje nazwy organizacji zajmujących się ochroną środowiska	- wskazuje sposoby ratowania środowiska geograficznego - podaje przykłady działań wybranych organizacji międzynarodowych zajmujących się ochroną środowiska - podaje przykłady rezerwatów biosfery	omawia międzynarodowe inicjatywy w zakresie ochrony środowiska	wyróżnia i charakteryzuje siedem kategorii obszarów chronionych	przedstawia przykłady działań podejmowanych przez rządy krajów, organizacje międzynarodowe i regionalne w celu rozwiązywania problemów globalnych i lokalnych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody
64.	Sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Człowiek w przestrzeni przyrodniczej</i>					
65.	Warsztaty terenowe – badanie dostępności do usług w najbliższej okolicy	- wybiera obszar badań - zaznacza na mapie najbliższej okolicy wybrane przedsiębiorstwa usługowe	- zbiera informacje o podmiotach gospodarczych świadczących usługi na badanym terenie - określa znaczenie wybranych przedsiębiorstw usługowych dla społeczności lokalnej	- dobiera narzędzia badawcze w celu określenia dostępności usług w najbliższej okolicy - prowadzi dokumentację badawczą - analizuje informacje uzyskane w czasie badania i wyciąga wnioski	- prezentuje wyniki badań - ocenia wpływ usług na poziom życia ludności w najbliższej okolicy	prognozuje zmiany w dostępności do usług w najbliższej okolicy w czasie
66.	Warsztaty terenowe – wpływ funkcjonowania przedsiębiorstwa przemysłowego na otoczenie lokalne	zbiera ogólne dane na temat lokalnego przedsiębiorstwa produkcyjnego (nazwa, adres, profil działalności, położenie, rok założenia, ważniejsze etapy rozwoju, wielkość i struktura zatrudnienia)	przeprowadza badania w przedsiębiorstwie przemysłowym w zakresie profilu i wielkości produkcji, a także rynków zaopatrzenia i zbytu	- dobiera pytania badawcze w celu uzyskania informacji na temat przedsiębiorstwa przemysłowego - dokumentuje wyniki badań - omawia funkcjonowanie przedsiębiorstwa przemysłowego w środowisku lokalnym	- prezentuje wyniki badań - ocenia wpływ przedsiębiorstwa przemysłowego na przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne elementy przestrzeni geograficznej	ukazuje perspektywy rozwoju przedsiębiorstwa z uwzględnieniem zmian w wielkości produkcji i zatrudnienia

Wymagania edukacyjne: *Oblicza geografii 3, zakres rozszerzony*

Nr	Temat lekcji	Poziom wymagań				
		konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopełniający	wykraczający
I. Położenie oraz środowisko przyrodnicze Polski						
1.	Lekcja organizacyjna					
2.	Położenie i granice Polski	Uczeń poprawnie: - wymienia i wskazuje na mapie sąsiadów Polski - podaje długość granic Polski z poszczególnymi krajami - podaje długość linii brzegowej - podaje całkowitą długość granic oraz powierzchnię kraju	Uczeń poprawnie: przedstawia charakterystyczne cechy położenia matematycznego fizycznogeograficznego i geopolitycznego Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej	Uczeń poprawnie: opisuje główne cechy terytorium i granic Polski na podstawie map: tematycznej i ogólnogeograficznej	Uczeń poprawnie: ocenia konsekwencje położenia matematycznego, fizycznogeograficznego i geopolitycznego Polski	Uczeń poprawnie: analizuje zmiany terytorium oraz granic państwa polskiego na przestrzeni dziejów
3.	Dzieje geologiczne obszaru Polski	- wymienia jednostki tektoniczne Europy - wskazuje jednostki tektoniczne Polski na mapie tematycznej - podaje przykłady surowców mineralnych występujących w Polsce	- przedstawia budowę geologiczną Polski na tle struktur geologicznych Europy na podstawie mapy geologicznej Europy - przedstawia jednostki tektoniczne Polski na podstawie mapy tematycznej - omawia występowanie surowców mineralnych na podstawie mapy tematycznej	- omawia najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej obszaru Polski - omawia budowę geologiczną Karpat Zewnętrznych i Karpat Wewnętrznych na podstawie przekroju geologicznego umieszczonego w podręczniku	- analizuje tabelę stratygraficzną - porządkuje chronologicznie wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski - wyjaśnia, w jakich warunkach geologicznych powstały wybrane surowce mineralne	wykazuje, że położenie geologiczne Polski na kontynencie europejskim jest szczególne
4.	Zlodowacenia w Polsce. Formy i utwory czwartorzędowe	- wymienia nazwy zlodowaceń, które wystąpiły na obszarze Polski - wskazuje krainy geograficzne objęte zlodowaceniami na mapie ogólnogeograficznej Polski	- omawia przebieg i zasięg zlodowaceń w Polsce na podstawie mapy tematycznej - opisuje formy rzeźby młodoglacjalnej - podaje przykłady górskich form polodowcowych	- omawia zlodowacenia, które wystąpiły na obszarze Polski - przedstawia wpływ zlodowaceń na rzeźbę powierzchni Polski na podstawie mapy w podręczniku - wyjaśnia różnicę między krajobrazem staroglacjalnym a młodoglacjalnym	- charakteryzuje działalność rzeźbotwórczą lądolodu i lodowców górskich na obszarze Polski na przykładzie Tatr - wykazuje wpływ klimatu peryglacjalnego na rzeźbę Polski	wyjaśnia, na czym polega strefowość form polodowcowych w północnej i środkowej Polsce
5.	Cechy rzeźby powierzchni Polski	- wymienia pasy rzeźby terenu charakterystyczne dla powierzchni Polski - wymienia czynniki kształtujące rzeźbę terenu Polski	- przedstawia czynniki kształtujące rzeźbę powierzchni Polski - charakteryzuje pasy rzeźby terenu	przedstawia charakterystyczne cechy ukształtowania powierzchni Polski i ich wpływ na inne komponenty środowiska przyrodniczego na podstawie mapy ogólnogeograficznej	- analizuje ukształtowanie pionowe powierzchni kraju na podstawie krzywej hipsograficznej - wykazuje wpływ głównych orogenezy i zlodowaceń na ukształtowanie powierzchni kraju	porównuje ukształtowanie powierzchni Polski z ukształtowaniem innych krajów europejskich
6.	Klimat Polski	wyróżnia astronomiczne,	podaje cechy klimatu Polski	wykazuje regionalne	wykazuje wpływ poszczególnych	wykazuje gospodarcze skutki

		kalendarzowe i termiczne pory roku - wymienia czynniki kształtujące klimat Polski - odczytuje dane z klimatogramów	na podstawie map tematycznych wyróżnia masy kształtujące pogodę w Polsce	zróżnicowanie temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w Polsce na podstawie danych liczbowych i map klimatycznych charakteryzuje klimat Polski na podstawie danych liczbowych i map klimatycznych	geograficznych czynników klimatotwórczych na klimat w Polsce charakteryzuje rodzaje wiatrów występujących w Polsce	ekstremalnych zjawisk atmosferycznych - podaje przyczyny regionalnego zróżnicowania klimatu w Polsce - ocenia gospodarcze konsekwencje zróżnicowania długości okresu wegetacyjnego w Polsce
7.	Bilans wodny Polski. Sieć rzeczna	- wymienia elementy bilansu wodnego na podstawie schematu - wymienia najważniejsze elementy systemu rzecznoego Polski - wymienia regiony narażone na częste powodzie - wskazuje największe rzeki Polski na mapie ogólnogeograficznej	- przedstawia cechy sieci rzecznej Polski i wyjaśnia jej zróżnicowanie na podstawie map tematycznych - charakteryzuje największe rzeki Polski na podstawie dostępnych źródeł - omawia znaczenie gospodarcze polskich rzek	- charakteryzuje składowe bilansu wodnego Polski w roku hydrologicznym - opisuje rozmieszczenie zlewk i dorzeczy na obszarze Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej - omawia cechy reżimu polskich rzek	- wyjaśnia przyczyny niedoboru wody w wybranych regionach i gospodarcze skutki tego zjawiska - wyjaśnia zmiany stanów wody oraz analizuje przyczyny i typy powodzi w Polsce	uzasadnia relacje pomiędzy siecią hydrograficzną a innymi elementami systemu przyrodniczego Ziemi
8.	Jeziora. Wody podziemne	- wymienia obszary o największej koncentracji jezior na podstawie mapy ogólnogeograficznej - wymienia typy genetyczne jezior i podaje przykłady - wymienia rodzaje wód podziemnych (w tym mineralnych) - wskazuje miejsca występowania wód mineralnych na mapie tematycznej	- przedstawia znaczenie przyrodnicze i gospodarcze jezior - wymienia sztuczne zbiorniki znajdujące się w Polsce i wskazuje na mapie - charakteryzuje wody podziemne w Polsce	- charakteryzuje główne typy genetyczne jezior Polski na wybranych przykładach - porównuje batymetrię jezior różnego typu - przedstawia znaczenie sztucznych zbiorników wodnych - omawia rozmieszczenie wód mineralnych i termalnych na podstawie map tematycznych Polski	- analizuje rozmieszczenie i zasoby jezior w Polsce na podstawie map tematycznych i danych statystycznych - analizuje przekrój przez basen artezyjski na przykładzie niecki warszawskiej	ocenia stopień wykorzystania wód termalnych w gospodarce kraju
9.	Morze Bałtyckie	- wymienia największe wyspy Bałtyku i podaje ich przynależność państwową - wymienia nazwy państw leżących nad Bałtykiem i wskazuje je na mapie - wymienia przykłady flory i fauny Bałtyku	- przedstawia cechy fizycznogeograficzne Morza Bałtyckiego - podaje przyczyny niskiego zasolenia wód Bałtyku - charakteryzuje florę i faunę Morza Bałtyckiego	- przedstawia genezę Morza Bałtyckiego - charakteryzuje typy wybrzeży Morza Bałtyckiego	- analizuje bilans wodny Morza Bałtyckiego - analizuje zasolenie wód Morza Bałtyckiego	ocenia stan czystości wód Bałtyku oraz wyjaśnia przyczyny ich zanieczyszczenia
10.	Gleby w Polsce	- wymienia główne typy genetyczne gleb występujących w Polsce - wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych typów genetycznych gleb	- rozdziela główne typy genetyczne gleb występujących w Polsce - analizuje rozmieszczenie głównych typów genetycznych gleb - wymienia gleby strefowe i niestrefowe występujące w Polsce	- wyjaśnia uwarunkowania powstawania gleb w Polsce - charakteryzuje wybrane profile glebowe - wyjaśnia występowanie gleb strefowych i niestrefowych w Polsce - omawia strukturę bonitacyjną gleb w Polsce	- wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych na proces powstawania gleb na obszarze Polski - porównuje wartość użytkową gleb w różnych regionach Polski - przedstawia stopień degradacji gleb w Polsce i sposoby ich ochrony	- ocenia przydatność rolniczą gleb w Polsce - wskazuje sposoby zapobiegania erozji gleb w Polsce

11.	Świat roślin i zwierząt w Polsce	- wymienia typy lasów w Polsce - charakteryzuje rozmieszczenie lasów w Polsce - wymienia przykłady gatunków roślin i zwierząt chronionych w Polsce	- przedstawia granice zasięgów występowania wybranych gatunków drzew na podstawie mapy tematycznej - podaje skład gatunkowy lasów w Polsce na podstawie wykresu - charakteryzuje cechy świata roślinnego i zwierzęcego w Polsce	- charakteryzuje główne zbiorowiska roślinne na obszarze Polski i wyjaśnia uwarunkowania ich występowania - opisuje funkcje i znaczenie lasów w Polsce	- wyjaśnia przyczyny regionalnego zróżnicowania lesistości w Polsce - przedstawia wpływ przejściowości klimatycznej na zasięg występowania wybranych gatunków drzew oraz strukturę gatunkową lasów w Polsce	wyjaśnia zależności pomiędzy rozmieszczeniem określonych typów lasów a warunkami naturalnymi i działalnością człowieka
12./13.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Środowisko przyrodnicze Polski</i>					
II. Ludność. Urbanizacja						
14.	Podział administracyjny Polski	Uczeń poprawnie: - wskazuje na mapie województwa i podaje ich nazwy - wymienia stolice poszczególnych województw	Uczeń poprawnie: charakteryzuje podział administracyjny własnego województwa	Uczeń poprawnie: przedstawia cechy podziału administracyjnego Polski na podstawie mapy administracyjnej	Uczeń poprawnie: omawia zmiany podziału administracyjnego Polski po II wojnie światowej	Uczeń poprawnie: omawia podział i kompetencje władz administracyjnych
15.	Liczba i rozmieszczenie ludności Polski	- podaje czynniki wpływające na zmiany liczby ludności po zakończeniu II wojny światowej - wymienia województwa o największym przyroście i największym spadku liczby ludności w ostatnich latach na podstawie mapy tematycznej	- charakteryzuje czynniki decydujące o rozmieszczeniu ludności Polski - przedstawia zmiany liczby ludności Polski po II wojnie światowej	- oblicza wskaźnik dynamiki zmian liczby ludności Polski - oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia wybranego województwa - omawia zmiany tempa wzrostu liczby ludności Polski - wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w rozmieszczeniu ludności Polski	- omawia regionalne zróżnicowanie zmian liczby ludności - omawia przyczyny i konsekwencje zmian liczby ludności na podstawie danych statystycznych	- prognozuje rozwój liczby ludności Polski na podstawie wskaźników demograficznych - określa przyrodnicze i społeczno-gospodarcze skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności
16.	Struktura demograficzna ludności Polski	- wymienia województwa charakteryzujące się najwyższym i najniższym współczynnikiem przyrostu naturalnego oraz najwyższym i najniższym współczynnikiem feminizacji na podstawie danych statystycznych - wymienia przyczyny starzenia się polskiego społeczeństwa	- omawia przestrzenne zróżnicowanie przyrostu naturalnego na podstawie kartogramu - wyjaśnia przyczyny niskiego współczynnika przyrostu naturalnego w miastach - charakteryzuje strukturę ludności Polski wg wieku i płci na podstawie danych statystycznych	- analizuje wartość przyrostu naturalnego w Polsce w wybranych okresach na podstawie danych statystycznych - omawia przyczyny zmian przyrostu naturalnego w Polsce w ostatnich latach - oblicza wartość współczynnika przyrostu naturalnego i współczynnika feminizacji	- wyjaśnia przyczyny wyżu demograficznego w Polsce w latach 50. XX w. i jego skutki - wyjaśnia zmiany kształtu piramidy wieku i płci ludności Polski następujące wraz z rozwojem gospodarczym - porównuje piramidę wieku i płci ludności Polski w danym roku z piramidami wieku i płci ludności innych państw	przewiduje społeczno-gospodarcze skutki starzenia się polskiego społeczeństwa
17.	Migracje wewnętrzne i zagraniczne Polaków	- podaje przyczyny migracji wewnętrznych i zagranicznych Polaków - wymienia kraje, do których emigruje obecnie największa liczba Polaków - podaje przykłady obszarów	- charakteryzuje regionalne zróżnicowanie salda migracji wewnętrznych w ostatnich latach na podstawie mapy - określa kierunki współczesnych migracji wewnętrznych i zagranicznych Polaków	- charakteryzuje cechy i kierunki współczesnych migracji wewnętrznych Polaków - oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego - opisuje rozmieszczenie i liczebność Polonii na świecie	- przedstawia uwarunkowania oraz konsekwencje wewnętrznych i zagranicznych migracji Polaków - analizuje okresowe zmiany salda migracji zagranicznych i wewnętrznych	- formułuje prognozy dotyczące zmian migracji Polaków (wielkości i kierunków) - ocenia zagrożenia związane z ruchami migracyjnymi - ocenia falę migracji zagranicznych Polaków

		o dodatnim i ujemnym saldzie migracji wewnętrznych na podstawie map zamieszczonych w podręczniku		na podstawie danych statystycznych	• wyjaśnia przyczyny zmian salda migracji wewnętrznych i zagranicznych	po wejściu do UE
18.	Struktura narodowościowa i wyznaniowa w Polsce. Grupy etniczne	- wymienia mniejszości narodowe i etniczne w Polsce - wskazuje rozmieszczenie mniejszości narodowych i etnicznych na mapie - wymienia religie wyznawane w Polsce	- dostrzega różnice między mniejszością narodową, mniejszością etniczną i grupą etniczną - charakteryzuje wybraną grupę etniczną w Polsce na podstawie dostępnych źródeł - omawia rozmieszczenie grup etnicznych w Polsce na podstawie mapy tematycznej - omawia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia przedstawicieli poszczególnych wyznań na terenie Polski	- charakteryzuje strukturę narodowościową i wyznaniową ludności Polski na podstawie danych statystycznych - omawia najważniejsze cechy kulturowe grup etnicznych w Polsce na podstawie dostępnych źródeł - opisuje główne grupy wyznaniowe w Polsce	• wyjaśnia kulturowe aspekty zróżnicowania religijnego	• przewiduje korzyści lub problemy wynikające z zamieszkania kraju jednolitego narodowościowo
19.	Struktura zatrudnienia i problem bezrobocia w Polsce	- wymienia czynniki wpływające na aktywność zawodową ludności w Polsce - wymienia grupy ekonomiczne ludności w Polsce	- omawia aktywność zawodową ludności Polski na podstawie danych statystycznych - charakteryzuje strukturę bezrobocia w Polsce	- wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia ludności Polski od 1990 r. - oblicza współczynnik aktywności zawodowej i współczynnik bezrobocia w Polsce - wykazuje regionalne zróżnicowanie rynku pracy w Polsce	- przedstawia uwarunkowania i konsekwencje zróżnicowania struktury zatrudnienia w Polsce - przedstawia przyczyny i konsekwencje bezrobocia w Polsce	• wykazuje zależność struktury zatrudnienia Polski lub wybranych państw UE od poziomu rozwoju gospodarczego
20.	Stan zdrowia ludności Polski	- wymienia najczęstsze schorzenia przewlekłe dotyczące Polaków - wymienia czynniki wpływające na stan zdrowia ludności Polski	- przedstawia przyczyny zróżnicowania stanu zdrowia ludności Polski - przedstawia główne przyczyny zgonów w Polsce	• omawia czynniki różnicujące długość życia kobiet i mężczyzn w Polsce	- przedstawia najczęstsze schorzenia przewlekłe i wykazuje ich zróżnicowanie regionalne - ocenia skutki zróżnicowania stanu zdrowia ludności Polski	• ocenia dostępność i poziom usług medycznych w Polsce
21.	Sieć osadnicza w Polsce	- wymienia elementy sieci osadniczej - wymienia funkcje miast - wskazuje największe miasta Polski na mapie - wymienia główne typy genetyczne kształtów wsi	- charakteryzuje największe miasta w Polsce i ich rozmieszczenie - charakteryzuje strukturę funkcjonalną miast - omawia czynniki wpływające na rozwój osadnictwa wiejskiego w Polsce	- określa cechy sieci osadniczej i jej rozwój w Polsce - omawia układy przestrzenne polskich miast na podstawie fotografii - omawia główne typy genetyczne kształtów wsi w Polsce	- omawia tendencje zmian układu sieci osadniczej w Polsce - omawia hierarchię jednostek osadniczych w Polsce	• wyjaśnia związki zachodzące pomiędzy elementami środowiska przyrodniczego a strukturą osadniczą
22.	Urbanizacja w Polsce	- przedstawia zmiany liczby ludności miast wg województw na podstawie mapy tematycznej - przedstawia typy aglomeracji w Polsce i podaje ich przykłady	- charakteryzuje przebieg procesów urbanizacyjnych w Polsce - wyjaśnia przyczyny deaglomeracji	- wyjaśnia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w Polsce i jego przyczyny - wyjaśnia uwarunkowania współczesnych procesów	- ocenia wpływ procesów urbanizacyjnych na zmiany sieci osadniczej - wyjaśnia, na czym polega proces reurbanizacji i podaje jego przykłady w Polsce	- prognozuje kierunek zmian związanych z urbanizacją - interpretuje wskaźniki urbanizacji w Polsce i krajach UE

				urbanizacyjnych w Polsce	• ocenia skutki procesów urbanizacyjnych w Polsce • wyjaśnia przyczyny zmian procesów urbanizacyjnych	
23.	Preferencje wyborcze Polaków. Organizacje pozarządowe	• wymienia główne opcje polityczne w kraju • wymienia organizacje pozarządowe w Polsce	• podaje przykłady obszarów o najwyższym poparciu dla głównych opcji politycznych w Polsce na podstawie mapy • podaje cechy organizacji pozarządowych w Polsce	• przedstawia zróżnicowanie frekwencji wyborczej w Polsce • omawia zasady działalności organizacji pozarządowych w Polsce	• omawia czynniki wpływające na preferencje wyborcze Polaków • analizuje regionalne zróżnicowanie preferencji wyborczych w Polsce	• ocenia stałe i zmienne czynniki wpływające na preferencje wyborcze Polaków oraz regionalne zróżnicowanie tych preferencji
24.	Bogactwo kulturowe Polski	• wymienia obiekty kultury materialnej oraz obiekty z <i>Listy światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO</i> w Polsce	• charakteryzuje pomniki historii Polski • opisuje polskie obiekty znajdujące się na <i>Liście światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO</i>	• omawia znaczenie obiektów kultury materialnej w przeszłości i w czasach współczesnych w wybranym województwie • omawia najciekawsze obiekty kultury materialnej w swoim województwie	• omawia dziedzictwo kulturowe różnych grup narodowościowych, etnicznych i religijnych w Polsce • przedstawia potencjał kulturowy i naukowy Polski	• ocenia wkład Polaków w rozwój cywilizacyjny świata

25./26. Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału *Ludność. Urbanizacja*

III. Rolnictwo

27.	Czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce	Uczeń poprawnie: • wymienia czynniki rozwoju rolnictwa • wymienia typy rolnictwa • wymienia regiony rolnicze w Polsce i wskazuje je na mapie	Uczeń poprawnie: • charakteryzuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa w wybranych regionach kraju • charakteryzuje główne regiony rolnicze w Polsce na podstawie map tematycznych i danych statystycznych	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania poziomu rolnictwa w Polsce i jego konsekwencje	Uczeń poprawnie: • ocenia wpływ wybranych czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa w Polsce na podstawie map tematycznych	Uczeń poprawnie: • ocenia politykę rolną państwa polskiego • ocenia wybrane obszary w Polsce pod względem ich przydatności do produkcji rolnej
28.	Produkcja roślinna w Polsce	• wymienia główne obszary uprawy roślin w Polsce na podstawie map tematycznych • przedstawia produkcję zbóż w Polsce na podstawie wykresu	• charakteryzuje strukturę upraw w Polsce • charakteryzuje rozmieszczenie upraw oraz wielkość produkcji głównych ziemiopłodów w Polsce na podstawie map tematycznych i danych statystycznych	• przedstawia wielkość produkcji rolnej Polski na tle wybranych krajów świata na podstawie danych statystycznych	• analizuje przestrzenną strukturę upraw w Polsce i jej zmiany na podstawie map tematycznych i danych statystycznych	• określa tendencje zmian w produkcji roślinnej w Polsce
29.	Chów zwierząt w Polsce	• wymienia główne zwierzęta gospodarskie w Polsce i określa kierunki ich chowu • wymienia czynniki lokalizacji chowu wybranych zwierząt gospodarskich	• omawia rozmieszczenie i wielkość pogłowia głównych zwierząt gospodarskich w kraju na podstawie map tematycznych	• przedstawia uwarunkowania chowu zwierząt w Polsce • przedstawia przyczyny zmian w pogłowie wybranych zwierząt gospodarskich w Polsce w ostatnich latach	• porównuje wielkość produkcji zwierzęcej w Polsce na tle innych krajów świata na podstawie danych statystycznych	• określa tendencje zmian w pogłowie zwierząt gospodarskich w Polsce • określa zależność między pogłowiem wybranych gatunków zwierząt gospodarskich a wielkością produkcji mięsa, mleka i innych produktów

30.	Integracja polskiego rolnictwa z rolnictwem UE	wymienia główne problemy polskiego rolnictwa	- omawia bariery ograniczające rozwój polskiego rolnictwa - wymienia korzyści, które daje polskiemu rolnictwu członkostwo naszego kraju w UE	przedstawia zmiany strukturalne w polskim rolnictwie, które zaszły po wstąpieniu naszego kraju do UE	ocenia stan polskiego rolnictwa na tle pozostałych krajów UE	formułuje wnioski dotyczące korzyści, które może przynieść polskiemu rolnictwu uczestnictwo we wspólnej polityce rolnej UE
31.	Rybacktwo	- wymienia akweny będące łowiskami dla polskiego rybactwa morskiego - wymienia porty morskie i rybackie polskiego wybrzeża na podstawie mapy tematycznej	- przedstawia stan floty rybackiej w Polsce - opisuje zmiany w wielkości połowów w Polsce w ostatnich latach na podstawie wykresu	przedstawia stan i perspektywy rozwoju polskiego rybactwa omawia znaczenie rybactwa śródlądowego dla gospodarki wybranego regionu	analizuje wielkość i strukturę połowów w Polsce w ostatnich latach na podstawie danych statystycznych	prognozuje zmiany w polskim rybactwie związane z uczestnictwem we wspólnej polityce rolnej UE
32./33.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Rolnictwo</i>					
IV. Przemysł						
34.	Sytuacja polskiego przemysłu	Uczeń poprawnie: - dokonuje podziału polskiego przemysłu - wymienia przyczyny restrukturyzacji polskiego przemysłu - wymienia przykłady specjalnych stref ekonomicznych w Polsce na podstawie mapy	Uczeń poprawnie: - przedstawia rozwój i znaczenie przemysłu na obszarze Polski - omawia znaczenie specjalnych stref ekonomicznych dla gospodarki kraju	Uczeń poprawnie: prezentuje przykłady przekształceń własnościowych w polskim przemyśle mających wpływ na zmiany struktury produkcji i stopień zaspokojenia potrzeb materialnych	Uczeń poprawnie: - określa zmiany w gospodarce Polski spowodowane jej restrukturyzacją i modernizacją po 1990 r. - określa miejsce Polski w światowej produkcji przemysłowej	Uczeń poprawnie: ukazuje perspektywy rozwoju przemysłu w Polsce
35.	Górnictwo w Polsce	- wskazuje rozmieszczenie najważniejszych złóż surowców mineralnych w Polsce na podstawie mapy tematycznej - wymienia surowce energetyczne eksploatowane w kraju i wskazuje ich rozmieszczenie na mapie	wskazuje na mapie Polski obszary występowania podstawowych zasobów naturalnych	analizuje zmiany wielkości wydobycia wybranych surowców mineralnych w Polsce na podstawie danych statystycznych	ocenia wielkość wydobycia surowców w Polsce na tle światowej produkcji na podstawie danych statystycznych	- ocenia stan i perspektywy rozwoju polskiego przemysłu wydobywczego - omawia warunki występowania niekonwencjonalnych złóż gazu ziemnego
36.	Przemysł energetyczny w Polsce	- charakteryzuje rodzaje elektrowni funkcjonujących w Polsce - wymienia alternatywne źródła energii wykorzystywane w polskiej energetyce - dokonuje podziału elektrowni funkcjonujących w Polsce	przedstawia rozmieszczenie największych elektrowni ciepłych, wodnych i innych niekonwencjonalnych na podstawie map tematycznych	- omawia współczesne przemiany w polskiej energetyce - porównuje wielkość i strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce i w innych państwach świata na podstawie danych statystycznych	- wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zmian w gospodarowaniu różnymi źródłami energii w Polsce - wskazuje możliwość wykorzystania alternatywnych źródeł energii w Polsce	- uzasadnia aktualną lokalizację różnego typu elektrowni w Polsce - formułuje problemy energetyki na przykładach wybranych regionów Polski
37.	Przemysł przetwórczy w Polsce	- wymienia najważniejsze działy przetwórstwa przemysłowego w Polsce - wskazuje obszary rozmieszczenia przemysłu spożywczego, samochodowego, elektronicznego i meblarskiego	- wskazuje dynamicznie rozwijające się dziedziny produkcji przemysłowej w Polsce - wskazuje na mapie Polski siedziby najbardziej dochodowych firm przetwórstwa przemysłowego	- omawia rolę poszczególnych działów przetwórstwa przemysłowego w gospodarce Polski - porównuje strukturę przemysłu przetwórczego Polski z krajami UE	opisuje uwarunkowania rozmieszczenia przemysłu przetwórczego w Polsce na podstawie map tematycznych	ocenia perspektywę rozwoju przemysłu zaawansowanej technologii w Polsce

38.	Obszary koncentracji przemysłu w Polsce	• wyjaśnia różnicę między ośrodkiem przemysłowym a okręgiem przemysłowym • wskazuje na mapie nieistniejące już i współczesne okręgi przemysłowe w Polsce	• omawia rozmieszczenie okręgów przemysłowych w Polsce w latach 80. i 90. XX w. oraz współczesnych na podstawie map tematycznych • omawia czynniki lokalizacji wybranych okręgów przemysłowych w Polsce	• określa rozmieszczenie i znaczenie okręgów przemysłowych w Polsce • opisuje przyczyny restrukturyzacji w wybranych okręgach przemysłowych w Polsce	• opisuje zmiany zachodzące w wybranych okręgach przemysłowych w Polsce	• porównuje procesy restrukturyzacyjne zachodzące w wybranych okręgach przemysłowych w Polsce, biorąc pod uwagę dawną i obecną strukturę gałęziową przemysłu
39./40.	Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziału <i>Przemysł</i>					
V. Usługi						
41.	Transport w Polsce	Uczeń poprawnie: • wymienia przykłady działalności usługowej w Polsce • wymienia przykłady firm usługowych mających siedziby w wybranym powiecie • wskazuje na mapie najważniejsze szlaki transportowe w Polsce • charakteryzuje sieć transportową wybranego regionu kraju • wymienia elementy infrastruktury transportu przesyłowego	Uczeń poprawnie: • omawia rolę i znaczenie usług w Polsce • wymienia problemy transportu kolejowego i samochodowego w Polsce • przedstawia znaczenie transportu intermodalnego, jego wady i zalety • wymienia przyczyny budowy autostrad i dróg ekspresowych w Polsce	Uczeń poprawnie: • przedstawia zróżnicowanie sektora usług w Polsce i innych państwach UE • przedstawia uwarunkowania rozwoju i strukturę transportu w Polsce • określa stopień rozwoju sieci transportowej w Polsce na tle krajów UE • określa zmiany w zakresie środków transportu w Polsce • określa skutki budowy autostrad i dróg ekspresowych w Polsce	Uczeń poprawnie: • wymienia przykłady przekształceń własnościowych w polskiej gospodarce mających wpływ na zmiany struktury usług • analizuje sieć transportu w Polsce jej zmiany na podstawie danych statystycznych i map tematycznych • wyjaśnia zróżnicowanie udziału poszczególnych rodzajów transportu w przewozach i pracy przewozowej w Polsce na podstawie danych statystycznych	Uczeń poprawnie: • uzasadnia konieczność inwestowania w rozwijanie sieci transportowej we własnym regionie i w Polsce
42.	Łączność w Polsce	• wymienia rodzaje usług, które obejmuje łączność	• omawia rolę łączności w gospodarce Polski • opisuje rozwój łączności w Polsce po II wojnie światowej • przedstawia charakterystykę poszczególnych działów łączności	• podaje przyczyny nierównomiernego dostępu do środków łączności na terenie kraju • określa poziom rozwoju łączności w Polsce na tle krajów UE	• wyjaśnia przyczyny niższego poziomu rozwoju łączności w Polsce w stosunku do wysoko rozwiniętych krajów UE	• ocenia uwarunkowania oraz współczesne tendencje rozwoju różnych środków łączności w Polsce
43.	Atrakcyjność turystyczna Polski	• wyjaśnia znaczenie terminu <i>atrakcyjność turystyczna</i> • wymienia walory krajoznawcze Polski • odróżnia walory przyrodnicze od antropogenicznych	• wymienia regiony turystyczne w Polsce i wskazuje je na mapie • przedstawia atrakcje turystyczne wybranych regionów Polski na podstawie dostępnych źródeł	• analizuje czynniki warunkujące rozwój turystyki w Polsce • porównuje i walory turystyczne wybranych regionów w Polsce	• ocenia walory przyrodnicze i pozaprzyrodnicze Polski • ocenia regionalne zróżnicowanie infrastruktury turystycznej w Polsce	• dowodzi atrakcyjności turystycznej Polski
44.	Turystyka krajowa i zagraniczna	• wymienia czynniki warunkujące rozwój turystyki • podaje kierunki wyjazdów zagranicznych polskich turystów	• omawia rolę turystyki w gospodarce krajowej • charakteryzuje turystykę krajową i zagraniczną w Polsce na podstawie danych statystycznych i map tematycznych	• przedstawia współczesne tendencje rozwoju różnych rodzajów turystyki w Polsce • porównuje strukturę wykorzystania środków transportu w turystyce krajowej i zagranicznej	• analizuje cechy ruchu turystycznego w Polsce na podstawie danych statystycznych • przedstawia konsekwencje rozwoju turystyki w Polsce	• ocenia wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze i gospodarkę Polski

45.	Handel zagraniczny Polski	• podaje przyczyny ujemnego salda bilansu handlowego Polski • wskazuje głównych partnerów handlowych Polski	• omawia znaczenie handlu zagranicznego dla gospodarki Polski • przedstawia bilans handlu zagranicznego Polski i wyjaśnia jego zmiany	• porównuje strukturę towarową handlu zagranicznego Polski i wybranych państw Europy • wykazuje zmiany znaczenia handlu zagranicznego dla gospodarki Polski • wskazuje kierunki geograficzne i strukturę handlu zagranicznego na podstawie danych statystycznych	• wyjaśnia przyczyny zmian kierunków eksportu i importu Polski po 1990 r.	• określa miejsce Polski w światowym handlu międzynarodowym • przewiduje, w jakich kierunkach będzie rozwijał się handel zagraniczny naszego kraju
-----	---------------------------	--	--	--	---	---

VI. Polska w świecie

46.	Polska w organizacjach międzynarodowych	Uczeń poprawnie: • wymienia organizacje międzynarodowe, których członkiem jest Polska • wymienia euroregiony funkcjonujące przy polskich granicach i wskazuje je na mapie	Uczeń poprawnie: • podaje przykłady działań podejmowanych przez Polskę w ramach organizacji międzynarodowych na podstawie dostępnych źródeł • charakteryzuje międzynarodową współpracę w ramach euroregionów oraz miast i gmin bliźniaczych	Uczeń poprawnie: • przedstawia udział Polski w procesach integracyjnych i głównych organizacjach międzynarodowych • wskazuje korzyści wynikające z funkcjonowania euroregionów w Polsce	Uczeń poprawnie: • omawia działalność Polski w organizacjach, które zapobiegają zagrożeniom społeczno-ekonomicznym oraz konfliktom zbrojnym lub je niwelują	Uczeń poprawnie: • ocenia społeczne i gospodarcze konsekwencje przystąpienia Polski do UE
47.	Inwestycje zagraniczne w Polsce	• wymienia czynniki wpływające na atrakcyjność inwestycyjną Polski	• wskazuje polskie bezpośrednie inwestycje zagraniczne i podaje ich wartość na podstawie danych statystycznych • podaje przykłady bezpośrednich inwestycji zagranicznych prowadzonych w wybranym województwie na podstawie dostępnych źródeł	• omawia strukturę przestrzenną BIZ w Polsce na podstawie danych statystycznych • analizuje wartość BIZ napływających do poszczególnych regionów naszego kraju na podstawie mapy	• przedstawia bariery w napływie BIZ do Polski	• ocenia znaczenie BIZ dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju • wskazuje przykłady bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce

48./49. Powtórzenie i sprawdzenie wiadomości z rozdziałów *Usługi i Polska w świecie*

VII. Zróżnicowanie regionalne Polski

50.	Regiony fizycznogeograficzne Polski	Uczeń poprawnie: • wymienia kryteria podziału Polski na regiony fizycznogeograficzne • wskazuje na mapie prowincje i podprowincje Polski	Uczeń poprawnie: • przedstawia regionalizację fizycznogeograficzną Polski • wskazuje na mapie makroregiony Polski	Uczeń poprawnie: • wyjaśnia uwarunkowania zróżnicowania środowiska przyrodniczego w Polsce	Uczeń poprawnie: • określa cechy środowiska decydujące o krajobrazie wybranych krain geograficznych Polski na podstawie dostępnych źródeł	Uczeń poprawnie: • porównuje podział Polski na pasy ukształtowania powierzchni z podziałem na regiony fizycznogeograficzne
51.	Cechy środowiska przyrodniczego wybranego regionu Polski	• wymienia walory środowiska przyrodniczego wybranej krainy geograficznej	• charakteryzuje elementy środowiska przyrodniczego wybranej krainy geograficznej na podstawie map, danych statystycznych i innych źródeł	• wyjaśnia uwarunkowania zróżnicowania środowiska przyrodniczego wybranego regionu	• przedstawia dominanty środowiska wybranej krainy geograficznej Polski na podstawie map tematycznych, danych statystycznych i obserwacji bezpośrednich	• wykazuje związki i zależności zachodzące między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego w wybranym makroregionie

52.	Regionalne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Polski	- wymienia regiony o najwyższym i najniższym stopniu rozwoju społeczno-gospodarczego - wskazuje na mapie regiony różniące się poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego	przedstawia przyczyny dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski	- przedstawia czynniki wpływające na rozwój społeczno-gospodarczy wybranych regionów Polski - ocenia poziom rozwoju społeczno-gospodarczego wybranych regionów Polski	przedstawia przykłady działań zmniejszających dysproporcje w rozwoju poszczególnych regionów Polski	ocenia skutki dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski
53.	Potencjał gospodarczy wybranego regionu Polski	wymienia mierniki rozwoju społeczno-gospodarczego danego regionu	omawia wartości mierników rozwoju społeczno-gospodarczego wybranego regionu na podstawie danych statystycznych	- przedstawia rolę i zadania samorządu terytorialnego w regionie na podstawie dostępnych źródeł - omawia zmiany zachodzące w środowisku geograficznym w wybranym regionie Polski	ocenia potencjał gospodarczy regionu na podstawie danych statystycznych i dostępnych źródeł	omawia inicjatywy podejmowane w regionie na rzecz jego rozwoju na podstawie dostępnych źródeł

VIII. Degradacja i ochrona środowiska

54.	Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego w Polsce	Uczeń poprawnie: - wymienia źródła zanieczyszczeń atmosfery, hydrosfery i biosfery - wymienia regiony w Polsce o największym zanieczyszczeniu środowiska	Uczeń poprawnie: - charakteryzuje źródła zanieczyszczeń atmosfery, hydrosfery i biosfery, - wymienia nazwy obszarów ekologicznego zagrożenia oraz klęski ekologiczne i wskazuje te obszary na mapie	Uczeń poprawnie: - omawia wybrane wskaźniki zanieczyszczenia powietrza - omawia skutki nadmiernej emisji zanieczyszczeń atmosferycznych	Uczeń poprawnie: charakteryzuje wpływ poszczególnych sektorów gospodarki na stan środowiska w Polsce	Uczeń poprawnie: - ocenia stan poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego w Polsce - wskazuje przykłady zachowań człowieka wobec klęsk ekologicznych
55.	Ochrona środowiska przyrodniczego Polski	- podaje różnice między parkiem narodowym a rezerwatem biosfery - wymienia gatunki roślin i zwierząt objętych ochroną w Polsce	przedstawia formy ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce	- omawia uwarunkowania rozmieszczenia obszarów chronionych w Polsce - wyjaśnia, na czym polega restytucja gatunków - podaje przykłady restytucji gatunków zwierząt w Polsce	przedstawia działania polskich i międzynarodowych organizacji na rzecz ochrony przyrody prowadzone na terytorium naszego kraju	- ocenia kierunki i skuteczność działań na rzecz ochrony środowiska podejmowanych w Polsce - uzasadnia konieczność prowadzenia działań na rzecz restytucji i zachowania naturalnych elementów środowiska w Polsce
56.	Walory parków narodowych w Polsce	- wymienia parki narodowe w Polsce - wskazuje parki narodowe na mapie ogólnogeograficznej Polski	- opisuje przykłady form ochrony przyrody i krajobrazu we własnym regionie - charakteryzuje walory przyrodnicze parku narodowego we własnym regionie	przedstawia charakterystyczne walory przyrodnicze podlegające szczególnej ochronie w parkach narodowych w Polsce na podstawie dostępnych źródeł, np. map i danych statystycznych	opisuje unikalne obiekty przyrodnicze objęte ochroną na terenie polskich parków narodowych	projektuje utworzenie nowego obszaru chronionego we własnym regionie

57. Sprawdzenie wiadomości z rozdziałów *Zróżnicowanie regionalne Polski* i *Degradacja i ochrona środowiska*

Powtórzenie materiału przed egzaminem maturalnym (15 godz.)

58.–60.	Środowisko przyrodnicze Polski Mapa jako obraz Ziemi	- wymienia cechy położenia geograficznego Polski - zaznacza na mapie sąsiadów Polski	- podaje cechy położenia Polski na podstawie mapy - przedstawia jednostki tektoniczne Polski na podstawie	- opisuje charakterystyczne cechy granic Polski - porównuje budowę geologiczną Karpat Zewnętrznych i Karpat	- ocenia konsekwencje położenia geopolitycznego Polski - analizuje tabelę stratygraficzną - analizuje ukształtowanie	- analizuje zmiany terytorium oraz granic państwa polskiego na przestrzeni dziejów - porównuje cechy ukształtowania
---------	---	---	--	--	--	--

	Sfery Ziemi Procesy endogeniczne i egzogeniczne	• zaznacza na mapie główne obszary występowania surowców mineralnych w Polsce i na świecie • wymienia czynniki kształtujące rzeźbę terenu • odczytuje dane z klimatogramów • wymienia elementy bilansu wodnego na podstawie schematu • rozpoznaje typy jezior • wymienia państwa nadbałtyckie • wymienia typy gleb i lasów występujących w Polsce i na świecie • wymienia elementy mapy • wymienia metody przedstawiania rzeźby terenu na mapie • czyta legendę mapy topograficznej • wymienia źródła ciepła na Ziemi • wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza na Ziemi • odczytuje z mapy symbole synoptyczne • zaznacza na mapie miejsca, w których odnotowano ekstremalne zjawiska atmosferyczne • rozpoznaje podstawowe (najpospolitsze) rodzaje skał występujących na Ziemi • wymienia procesy endogeniczne i egzogeniczne	mapy • zaznacza na mapie zasięg zlodowaceń w Polsce • opisuje pasy rzeźby terenu Polski • podaje cechy klimatu Polski na podstawie map tematycznych • opisuje znaczenie przyrodnicze i gospodarcze rzek i jezior Polski • podaje przyczyny niewielkiego zasolenia wód Bałtyku • przedstawia granice zasięgów wybranych gatunków drzew w Polsce • klasyfikuje mapy ze względu na różne kryteria • charakteryzuje metody prezentacji zjawisk ilościowych i jakościowych na mapie • przedstawia mechanizm powstawania monsunów • opisuje właściwości chemiczne wód morskich • opisuje typy ustrojów rzecznych • wskazuje na mapie obszary głównych fałdowań górskich • wymienia przykłady form erozyjnych i akumulacyjnych powstałych w wyniku działalności rzek i lądolodów • podaje cechy gór zrębowych i fałdowych • omawia rozmieszczenie wulkanów i trzęsień ziemi na świecie na podstawie mapy tematycznej	Wewnętrznych na podstawie przekroju geologicznego • podaje różnice między działalnością rzeźbotwórczą lądolodu i lodowca górskiego • wyjaśnia różnice między krajobrazem starogłacialnym a młodogłacialnym • charakteryzuje klimat Polski na podstawie map klimatycznych i danych statystycznych • omawia cechy reżimu polskich rzek • porównuje batymetrię jezior różnego typu • charakteryzuje typy wybrzeży Morza Bałtyckiego • odróżnia gleby strefowe od niestrefowych • charakteryzuje profile glebowe • opisuje wykorzystanie gospodarcze lasów • porównuje i szereguje różne rodzaje skał • porównuje rozkład temperatury powietrza w poszczególnych porach roku • klasyfikuje jeziora wg typów genetycznych • wyjaśnia przyczyny ruchu płyt tektonicznych • wymienia różnicę między ruchami epejrogenicznymi a ruchami izostatycznymi • opisuje czynniki wpływające na przebieg procesów krasowych	pionowe powierzchni kraju na podstawie krzywej hipsograficznej • wykazuje skutki gospodarcze ekstremalnych zjawisk atmosferycznych w Polsce i na świecie • wyjaśnia przyczyny niedoboru wody oraz przyczyny powodzi w Polsce i na świecie • analizuje przekrój przez basen artezyjski • porównuje wartość użytkową gleb w różnych regionach Polski • wyjaśnia przyczyny regionalnego zróżnicowania lesistości w Polsce • posługuje się skalą połową do obliczenia powierzchni • wyjaśnia skutki globalnych zmian klimatu • omawia genezę oraz skutki tsunami • czyta plany batymetryczne jezior • wykazuje zależność między ruchami płyt skorupy ziemskiej a trzęsieniami ziemi • podaje konsekwencje ruchów masowych	powierzchni Polski z ukształtowaniem powierzchni innych krajów • wykazuje związek między siecią hydrograficzną a innymi elementami systemu przyrodniczego Ziemi • ocenia stan czystości wód Bałtyku • wskazuje sposoby zapobiegania erozji gleb w Polsce • odczytuje i interpretuje treść mapy topograficznej i samochodowej • porównuje klimatogramy charakterystyczne dla różnych typów klimatu • analizuje przyczyny zróżnicowania elementów bilansu wodnego w różnych strefach klimatycznych • ocenia wpływ zmian klimatycznych na zmiany zasięgu obszarów współczesnych zlodzień • wykazuje związek występowania zjawisk wulkanicznych z przebiegiem granic płyt litosfery • wyjaśnia znaczenie wietrzenia jako procesu rzeźbotwórczego powierzchni Ziemi
61.–63.	Przemiany polityczne i gospodarcze świata Ludność i urbanizacja	• odczytuje na mapach aktualny podział polityczny świata • zaznacza na mapie aktualny podział administracyjny Polski • wymienia czynniki wpływające na zmianę liczby ludności w Polsce i na świecie • wymienia fazy przejścia	• charakteryzuje wybrane ustroje polityczne na świecie • opisuje czynniki decydujące o rozmieszczeniu ludności w Polsce i na świecie • omawia przestrzenne zróżnicowanie przyrostu naturalnego w Polsce i na świecie	• podaje kryteria podziału państw wg PKB na 1 mieszkańca oraz HDI • oblicza: wskaźniki dynamiki zmian liczby ludności, współczynnik przyrostu naturalnego i współczynnik feminizacji, współczynnik	• omawia na przykładach procesy integracji i dezintegracji w Europie po 1989 r. • przedstawia zmiany podziału administracyjnego Polski po II wojnie światowej • porównuje kształt piramidy wieku i płci ludności Polski	• opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po 1989 r. oraz jego następstwa • prognozuje rozwój liczby ludności Polski na podstawie wskaźników demograficznych • przewiduje społeczno-gospodarcze skutki starzenia się

		demograficznego - wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce i na świecie - wymienia kraje o wysokim i niskim przyroście naturalnym - wymienia grupy ekonomiczne ludności na podstawie piramidy wieku i płci - wymienia przyczyny migracji zewnętrznych i wewnętrznych w Polsce i na świecie - wymienia mniejszości narodowe i etniczne w Polsce - wymienia główne odmiany ludzkie na świecie - wymienia czynniki wpływające na aktywność zawodową ludności w Polsce i na świecie - wymienia główne choroby w krajach wysoko i słabo rozwiniętych - wymienia funkcje miast i typy aglomeracji w Polsce i na świecie - wymienia główne opcje polityczne i organizacje pozarządowe w Polsce - wymienia obiekty kultury materialnej oraz obiekty z <i>Listy światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO</i> w Polsce	- przedstawia zmiany liczby ludności w Polsce po II wojnie światowej - porównuje piramidę wieku i płci Polski z piramidami wieku i płci innych państw - podaje przyczyny starzenia się społeczeństwa - określa kierunki migracji zewnętrznych Polaków na podstawie mapy - wyjaśnia rozmieszczenie przedstawicieli poszczególnych wyznań na świecie - charakteryzuje strukturę bezrobocia w Polsce - podaje najczęstsze przyczyny zgonów w Polsce i na świecie - charakteryzuje największe miasta w Polsce i na świecie oraz omawia ich rozmieszczenie - charakteryzuje funkcje wybranych miast na świecie - charakteryzuje przebieg procesów urbanizacyjnych w Polsce i na świecie - charakteryzuje wybrane pomniki historii Polski oraz polskie obiekty z <i>Listy światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO</i>	przyrostu rzeczywistego, współczynnik aktywności zawodowej i wskaźnik bezrobocia - opisuje cechy społeczeństwa w różnych fazach przejścia demograficznego - opisuje wpływ barier osadniczych na rozmieszczenie ludności na świecie - wyjaśnia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji w Polsce - rozdziela fazy urbanizacji - omawia znaczenie obiektów kultury materialnej w przeszłości i w czasach współczesnych w wybranym województwie w Polsce	w danym roku z piramidami wieku i płci innych państw wyjaśnia kulturowe aspekty zróżnicowania religijnego - omawia przyczyny i konsekwencje bezrobocia w Polsce i na świecie - ocenia wpływ procesów urbanizacyjnych na zmiany sieci osadniczej w Polsce i na świecie - przedstawia uwarunkowania preferencji wyborczych Polaków	społeczeństwa - ocenia najnowszą falę migracji Polaków po wejściu do UE - ocenia skutki zróżnicowania stanu zdrowia ludności Polski i innych krajów świata - interpretuje wskaźniki urbanizacji w Polsce i Europie - ocenia wkład Polaków w rozwój cywilizacyjny świata
64./65.	Rolnictwo	- wymienia czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce i na świecie - wymienia regiony rolnicze w Polsce i na świecie - wymienia główne obszary upraw roślin i chowu zwierząt w Polsce i na świecie	- charakteryzuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa wybranego regionu Polski oraz wybranych państw na świecie - charakteryzuje rozmieszczenie upraw i wielkość produkcji głównych ziemioplodów oraz zwierząt gospodarskich w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych - charakteryzuje stan floty rybackiej oraz wielkość połowów w Polsce i na świecie	- omawia zróżnicowanie poziomu rolnictwa w Polsce i na świecie oraz podaje jego konsekwencje - porównuje produkcję rolniczą Polski z produkcją rolniczą wybranych krajów świata - przetawia zmiany w polskim rolnictwie po wstąpieniu do UE - przetawia stan i perspektywy rozwoju światowego oraz polskiego rybactwa	- ocenia wpływ poszczególnych czynników na rozwój rolnictwa Polsce i na świecie - analizuje strukturę przestrzenną upraw w Polsce i na świecie oraz jej zmiany na podstawie danych statystycznych - porównuje wielkość produkcji zwierzęcej w Polsce na tle innych krajów świata na podstawie danych statystycznych - porównuje chów ekstensywny i intensywny	- ocenia politykę rolną państwa polskiego i wybranych państw świata - określa tendencje zmian w pogłowie zwierząt gospodarskich w Polsce i na świecie - prognozuje zmiany w polskim rybactwie związane z uczestnictwem we wspólnej polityce rolnej UE

			na podstawie danych statystycznych		• analizuje wielkość i strukturę połowów w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych	
66./67.	Przemysł	• dokonuje podziału przemysłu wg wybranych kryteriów • wymienia funkcje przemysłu • wymienia czynniki lokalizacji przemysłu • wskazuje lokalizację najważniejszych złóż surowców mineralnych w Polsce i na świecie na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych • wymienia rodzaje elektrowni w Polsce i na świecie • wymienia alternatywne źródła energii • wymienia najważniejsze działy przetwórstwa przemysłowego w Polsce i na świecie • wskazuje na mapie największe okręgi przemysłowe świata i Polski	• wskazuje na mapie obszary występowania zasobów naturalnych w Polsce i na świecie • przedstawia rozmieszczenie elektrowni ciepłych, wodnych i innych niekonwencjonalnych w Polsce i na świecie • wskazuje dynamicznie rozwijające się dziedziny produkcji przemysłowej w Polsce i na świecie • charakteryzuje i wskazuje na mapie specjalne strefy ekonomiczne w Polsce • analizuje rozmieszczenie ośrodków high-tech na świecie • omawia czynniki lokalizacji wybranych okręgów przemysłowych	• analizuje zmiany wielkości wydobycia wybranych surowców mineralnych w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych • porównuje wielkość i strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce i innych państwach świata na podstawie danych statystycznych • porównuje strukturę przemysłu przetwórczego Polski ze strukturą innych krajów świata • opisuje zmiany zachodzące w okręgach przemysłowych Polski i świata	• określa miejsce Polski w światowej produkcji przemysłowej • ocenia wielkość wydobycia surowców w Polsce i na świecie • wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zmian w gospodarowaniu różnymi źródłami energii w Polsce i na świecie • omawia procesy modernizacji i restrukturyzacji zachodzące w okręgach przemysłowych	• ocenia stan i perspektywy rozwoju polskiego i światowego przemysłu wydobywczego • formułuje problemy energetyki w Polsce i na świecie • ocenia perspektywę rozwoju przemysłu zaawansowanej technologii w Polsce i na świecie
68./69.	Usługi	• dokonuje podziału usług • omawia sieć transportową wybranego państwa oraz Polski • wyjaśnia znaczenie terminu <i>atrakcyjność turystyczna</i> • wymienia walory krajoznawcze Polski i wybranych państw świata • wymienia czynniki warunkujące rozwój turystyki • wskazuje głównych partnerów handlowych Polski	• omawia rolę usług w gospodarce Polski i innych państw świata • omawia wady i zalety różnych rodzajów transportu • omawia rolę łączności w gospodarce Polski i świata • przedstawia atrakcje turystyczne w wybranym państwie świata i w Polsce • omawia rolę turystyki w polskiej i światowej gospodarce • omawia bilans handlu zagranicznego wybranych państw świata i Polski	• przedstawia zróżnicowanie sektora usług w Polsce i innych państwach UE • przedstawia uwarunkowania rozwoju i strukturę transportu w Polsce i na świecie • podaje przyczyny nierównomiernego dostępu do środków łączności w Polsce i na świecie • porównuje walory turystyczne wybranych państw i Polski • przedstawia współczesne tendencje rozwoju różnych rodzajów turystyki w Polsce i na świecie • porównuje strukturę towarową handlu zagranicznego Polski i wybranych państw świata	• wyjaśnia zróżnicowanie udziału poszczególnych rodzajów transportu w przewozach i pracy przewozowej w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych • ocenia zróżnicowanie infrastruktury turystycznej w Polsce i na świecie • przedstawia konsekwencje rozwoju turystyki w Polsce i na świecie • wyjaśnia przyczyny zmian kierunków eksportu i importu Polski po 1990 r.	• ocenia uwarunkowania oraz współczesne tendencje rozwoju różnych środków transportu oraz łączności w Polsce i na świecie • ocenia wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze Polski i innych państw świata • ocenia miejsce Polski w światowym handlu międzynarodowym i przewiduje kierunki jego rozwoju
70./71.	Polska w świecie Zróżnicowanie	• wymienia organizacje międzynarodowe, m.in. te,	• charakteryzuje międzynarodową współpracę w ramach	• wskazuje korzyści wynikające z funkcjonowania euroregionów	• omawia działalność Polski w organizacjach	• ocenia społeczne i gospodarcze konsekwencje przystąpienia

	regionalne Polski Problemy współczesnego świata	do których należy Polska - wymienia euroregiony na podstawie mapy - wymienia czynniki wpływające na atrakcyjność inwestycyjną Polski - wymienia kryteria podziału Polski na regiony fizycznogeograficzne - wymienia walory środowiska wybranej krainy geograficznej w Polsce - wymienia mierniki poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego regionu	euroregionów oraz miast i gmin bliźniaczych - omawia polskie bezpośrednie inwestycje zagraniczne i podaje ich wartość na podstawie danych statystycznych - charakteryzuje elementy środowiska przyrodniczego wybranej krainy geograficznej na podstawie mapy - przedstawia przyczyny dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski i świata - podaje przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie	w Polsce - przedstawia nierównomierny napływ inwestycji zagranicznych w różnych regionach kraju na podstawie mapy - wyjaśnia uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego regionów Polski - omawia przyczyny i skutki globalizacji - podaje przykłady form współpracy międzynarodowej na różnych płaszczyznach	międzynarodowych - przedstawia bariery w napływie BIZ do Polski - przedstawia przykłady działań zmniejszających dysproporcje w poziomie rozwoju wybranych regionów Polski - przedstawia ekonomiczne skutki konfliktów na świecie	Polski do UE - ocenia znaczenie inwestycji zagranicznych w Polsce - omawia inicjatywy podejmowane w regionie na rzecz jego rozwoju na podstawie dostępnych źródeł - stosuje różne mierniki do oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw
72.	Degradacja i ochrona środowiska przyrodniczego w Polsce i na świecie	- wymienia źródła zanieczyszczeń w różnych sferach Ziemi - wymienia obszary na świecie i w Polsce o największym zanieczyszczeniu środowiska na podstawie map - podaje różnice między parkiem narodowym a rezerwatem biosfery - rozpoznaje parki narodowe w Polsce i na świecie na podstawie mapy	- charakteryzuje źródła zanieczyszczeń różnych sfer Ziemi - wymienia nazwy obszarów ekologicznego zagrożenia oraz klęski ekologiczne w Polsce i na świecie oraz wskazuje te obszary na mapie - przedstawia formy ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce i na świecie - charakteryzuje walory przyrodnicze parków narodowych w Polsce i na świecie - wymienia obszary o różnym stopniu zależności człowieka od środowiska przyrodniczego	- omawia przyczyny przestrzennego zróżnicowania emisji głównych zanieczyszczeń powietrza na świecie - omawia skutki nadmiernej emisji zanieczyszczeń atmosferycznych - podaje przykłady restytucji różnych gatunków zwierząt - wyjaśnia zasady zrównoważonego rozwoju - przedstawia charakterystyczne walory przyrodnicze podlegające szczególnej ochronie w parkach narodowych w Polsce i na świecie na podstawie danych statystycznych i dostępnych źródeł	- charakteryzuje wpływ poszczególnych sektorów gospodarki na stan środowiska w Polsce i na świecie - przedstawia działania międzynarodowych organizacji na rzecz ochrony przyrody w Polsce i na świecie - opisuje unikalne na skalę światową obiekty przyrodnicze objęte ochroną na terenie parków narodowych	- ocenia stan poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego w Polsce i na świecie - wskazuje przykłady zachowań człowieka wobec klęsk ekologicznych - ocenia kierunki i skuteczność działań państw na rzecz ochrony środowiska
73.–80. (8 godz.)	Zajęcia terenowe	Uczeń poprawnie: określa współrzędne geograficzne miejsca obserwacji na pomocą GPS	Uczeń poprawnie: - dokonuje pomiaru azymutu za pomocą busoli - wyznacza kierunki świata za pomocą busoli - określa wysokość bezwzględną za pomocą GPS	Uczeń poprawnie: - wymienia elementy środowiska przyrodniczego w okolicach szkoły - opisuje typy skał występujących w okolicach szkoły na podstawie mapy geologicznej i obserwacji bezpośredniej	Uczeń poprawnie: - opisuje elementy środowiska przyrodniczego w otoczeniu szkoły - określa sposoby użytkowania ziemi w pobliżu miejsca obserwacji	Uczeń poprawnie: wyjaśnia związki zachodzące pomiędzy elementami środowiska przyrodniczego a użytkowaniem ziemi na badanym obszarze